

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “สถานภาพและบทบาทของหญิงชาวม้ง: กรณีศึกษา บ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

1. ความหมายของสถานภาพ บทบาท และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
  - ความหมายของสถานภาพ
  - ความหมายของบทบาท
  - ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
2. ทฤษฎี
  - ทฤษฎีของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory)
  - ทฤษฎีของโฮมมันน์ (Homan's Role Theory)
  - ทฤษฎีพ่อเป็นใหญ่
  - ทฤษฎีกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย (ระดับจุลภาค) ของจูเลียน สจีวิต
  - ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
  - ทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism)
3. สิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับสตรี
4. ประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของชาวม้ง
5. ประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของชาวม้งบ้านเข็กน้อย
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ความหมายของสถานภาพ บทบาท และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ความหมายของสถานภาพ

สถานภาพ (Status) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายไว้ว่า ฐานะตำแหน่งหรือเกียรติยศของบุคคลที่ปรากฏในสังคม นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย เช่น

สุพัตรา สุภาพ (2546: 26) กล่าวถึงสถานภาพว่า เป็นตำแหน่งที่ได้มาจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมี เกี่ยวข้องกับผู้อื่น และสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพเป็นสิ่งที่เฉพาะบุคคลทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากบุคคลอื่น และมีอะไรเป็นเครื่องหมายของตนเอง

Ralph linton ได้แยกลักษณะของสถานภาพออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด (*Ascribed Status*) เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยอัตโนมัติตั้งแต่แรกเกิด และเป็นสถานะที่ค่อนข้างถาวร แต่สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิดบางสถานภาพจะมีการเปลี่ยนแปลงตามภาวะกาลที่ล่วงเลยไป ซึ่งสามารถแยกได้ดังนี้

- เพศ เป็นสถานภาพโดยกำเนิด โดยปกติแล้วเปลี่ยนแปลงไม่ได้ มีเพียง 2 เพศ คือ เพศชาย และ เพศหญิง

- อายุ เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิดซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา สังคมจะแบ่งเกณฑ์อายุออกเป็น 5 วัย คือ วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา

- ความสัมพันธ์ทางสายเลือด เป็นหลักสากลอีกอย่างหนึ่งของสถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด ทุกคนจะได้รับสถานภาพเป็นลูกของพ่อแม่ เป็นน้องของพี่ และบุคคลหนึ่งๆ ก็จะมีสถานภาพทางเชื้อชาติและวรรณะเดียวกับผู้ให้กำเนิด และความสัมพันธ์ทางสายเลือดก็มีความแตกต่างกันตามลักษณะสังคมที่ตนเกิดมาเป็นสมาชิก

2) สถานภาพสัมฤทธิ์ (*Achieved Status*) เป็นสถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถ การจะได้มาซึ่งสถานภาพสัมฤทธิ์บางประการจะต้องมีการแข่งขันกัน เช่น อาชีพ การศึกษา เป็นต้น (ชุดิมา จันทรรัตน์ 2547: 10)

Young and Mack ได้กล่าวถึงลักษณะของสถานภาพ โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด (*Ascribed Status*) เป็นเรื่องของบุคคลนั้นได้รับสถานภาพมาโดยเงื่อนไขทางชีววิทยา (Biological Condition) ซึ่งพอแยกอธิบายได้ดังนี้

- สถานภาพทางวงศ์ญาติ (kinship Status) คือความผูกพันทางครอบครัว ญาติพี่น้อง

- สถานภาพทางเพศ (Sex Status) คือเพศที่ได้มาแต่กำเนิด ซึ่งจะมีบทบาท สิทธิหน้าที่แตกต่างกัน

- สถานภาพทางอายุ (Age Status) บุคคลได้รับสถานภาพตามเกณฑ์อายุของตน เช่น บุคคลจะบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุ 20 ปี

- สถานภาพทางเชื้อชาติ (Race Status) บุคคลที่เกิดมาจากเชื้อชาติใดก็มีสถานภาพตามปทัสถานของเชื้อชาตินั้นๆ

- สถานภาพทางถิ่นกำเนิด (Regional Status) บุคคลผู้เกิดมาจากถิ่นกำเนิดใดย่อมได้รับสถานภาพว่าเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ

- สถานภาพทางชั้นสังคม (Class Status) บุคคลเกิดมาในชนชั้นใดก็จะได้รับสถานภาพตามนั้น เช่น ชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นต่ำ เป็นต้น

2) สถานภาพโดยการกระทำ (*Achieved Status*) สถานภาพนี้ได้รับมาภายหลัง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสำเร็จของการกระทำของตน ดังนี้

- สถานภาพทางการสมรส (Marital Status) บุคคลได้รับสถานภาพสามีภรรยาภายหลังการสมรสแล้ว

- สถานภาพทางบิดามารดา (Parental Status) บุคคลได้รับสถานภาพความเป็นบิดามารดา เมื่อบุคคลนั้นมีบุตร

- สถานภาพทางการศึกษา (Education Status) บุคคลได้รับสถานภาพทางการศึกษาตามวุฒิที่ตนได้ศึกษามา

- สถานภาพทางอาชีพ (Occupational Status) บุคคลมีโอกาสแข่งขันด้านความสามารถในการประกอบอาชีพ และย่อมได้รับสถานภาพตามประเภทอาชีพ

- สถานภาพทางการเมือง (Political Status) บุคคลที่สนใจจะอยู่ในวงการการเมืองย่อมได้รับสถานภาพทางการเมือง (ชุกติมา จันทวรรณ์ 2547: 10-11)

จากนิยามข้างต้นจึงสรุปได้ว่า สถานภาพ คือ ฐานะหรือตำแหน่งที่ได้มาจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยแบ่งเป็นสถานภาพโดยกำเนิด และสถานภาพโดยการกระทำ

ความหมายของบทบาท

บทบาท (Role) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า เป็นการกระทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของแม่ บทบาทของครู นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

งามพิศ สัตย์สงวน (2543: 73) กล่าวว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ จะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อทำให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น

สุพัตรา สุภาพ (2546: 30) ได้กล่าวถึงบทบาทว่า บทบาทคือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพหรือตำแหน่ง บทบาทจะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะบทบาทกำหนดความรับผิดชอบของงานต่างๆที่ปฏิบัติ

พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล (2541: 65-66) ได้กล่าวถึงบทบาทว่ามีลักษณะเป็นรูปธรรม คือสามารถมองเห็น ได้จากการกระทำที่แสดงออกมา ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันจะถูกคาดหวังว่าจะต้องมีการแสดงบทบาทเป็นแบบเดียวกันตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้ เช่น ผู้หญิงทุกคนที่มีสถานภาพเป็นมารดาขอมแสดงบทบาทเหมือนกัน คือ เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน หาดอาหาร เป็นต้น แต่การแสดงบทบาทของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน ไปถึงแม้จะอยู่ในสถานภาพเดียวกันก็ตาม

วัชรดา คลายนาคร (2530: 50) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า คือ แบบแผนพฤติกรรมซึ่งคาดหวังให้สมาชิกได้กระทำตามสถานภาพ ซึ่งตนดำรงอยู่โดยปกติสถานภาพและบทบาทย่อมเกี่ยวข้องกันเสมอ

แสวง รัตนมงคลมาส ได้จำแนกลักษณะบทบาทไว้ 5 ประการ ดังนี้

- 1) บทบาทในอุดมคติ (*ideal role*) หมายถึง บทบาทที่ควรเป็นไปตามอุดมคติ อุดมการณ์ หรือหลักการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
- 2) บทบาทที่เป็นจริง (*actual role*) หมายถึง ข้อเท็จจริงในด้านกิจกรรมหรือผลงานที่ได้ปฏิบัติจริง
- 3) บทบาทที่รับรู้ (*perceived role*) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบหรือภารกิจของตนว่าควรเป็นอย่างไร
- 4) บทบาทที่คาดหวัง (*expecting role*) หมายถึง บทบาทที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมุ่งหวังต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งประพฤติปฏิบัติ
- 5) บทบาทที่ถูกคาดหวัง (*expected role*) หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งถูกคาดหวัง

จากข้อมูลข้างต้นจึงสรุปได้ว่าบทบาท คือการปฏิบัติตามหน้าที่ของสถานภาพหรือตำแหน่งในสังคม สถานภาพและบทบาทจึงเป็นสิ่งคู่กัน เพราะสถานภาพของแต่ละบุคคลเป็นตัวกำหนดบทบาทของบุคคลนั้นๆ โดยการคาดหวัง และการตั้งกฎเกณฑ์จากสังคม สถานภาพและบทบาทของหญิงสาวมั่ง จึงหมายถึงฐานะ ตำแหน่ง สิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ พฤติกรรมการแสดงออกของหญิงสาวมั่ง ทางด้านครอบครัว การเมือง กฎหมาย การอบรมศึกษา และ เศรษฐกิจ ซึ่งต้องเป็นที่ยอมรับจากสังคม

ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2546: 117) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบของสังคมและระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม

บรรเทิง พาพิจิตร (2547: 179) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง ความสัมพันธ์และสถาบันของสังคม อาจเปลี่ยนแปลงไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย อาจเปลี่ยนชั่วคราวหรือถาวร อาจเปลี่ยนตามแผนที่วางไว้ หรือเปลี่ยนเองก็ได้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดจากเหตุปัจจัยหลายอย่าง เช่น ประชากร วัฒนธรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ อุดมการณ์และศาสนา จิตวิทยา ภูมิศาสตร์และดาราศาสตร์ ชีววิทยา การเมืองและการทหาร เป็นต้น

ฮอร์ตันและฮันต์ (Horton and Hunt) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมุ่งถึงการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมและระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากร ระดับการศึกษาของประชาชน อัตราการเพิ่มของประชากร การเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ของสังคมแบบชนบทไปสู่สังคม เมื่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างจากระบบที่ปราศจากแบบแผนไปสู่การจัดตั้งสหพันธ์แรงงานและการใช้กฎหมายแรงงาน การที่คู่สมรสเปลี่ยนแปลงจากระบบสามีเป็นใหญ่ในครอบครัวไปสู่ความเสมอภาคกัน เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมมนุษย์ หน่วยที่ 9-15 2548: 204)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550: 5) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงองค์การทางสังคม (social organization) ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในเรื่อง

1. ขนาดสังคม(size) คือใหญ่ขึ้นหรือเล็กลง
  2. ประเภทของสังคม(kind) เช่น จากกลุ่มเพื่อนบ้าน ไปเป็นครอบครัว จากครอบครัวเป็นชุมชน
  3. ลักษณะขององค์การสังคม(characteristics) เช่น ยึดเหนี่ยวกันหลวมๆ เป็นยึดเหนี่ยวกันแน่นเหนียว จากแบ่งแยกมาเป็นสามัคคี
  4. สถานภาพและบทบาท (status-role) เช่น เคยสถานภาพสูงมาเป็นสถานภาพต่ำจากเคยต่ำมาเป็นสูง จากเคยเป็นเพื่อนกันมาเป็นสามัคคีกัน บทบาทที่พลอยเปลี่ยนไปด้วย
- จากความหมายข้างต้นจึงสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมและความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม ซึ่งอาจมีผลดีขึ้นหรือแย่ลงก็ได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

จากเอกสารการสอนชุดวิชาสังคมมนุษย์ หน่วยที่ 9-15 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์ (2548: 204) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่

1. ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความก้าวหน้าทางวิชาการทำให้เกิดการศึกษาวิจัย ประดิษฐ์คิดค้นใหม่ๆ เกิดขึ้น
  2. การพัฒนาเทคนิควิทยาอย่างรวดเร็ว เมื่อเริ่มเข้าสู่สมัยการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้มีการพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ อย่างรวดเร็ว ความก้าวหน้าทางเทคนิควิทยาทำให้สามารถผลิตสินค้าหรือบริการได้จำนวนมากและรวดเร็วมีประสิทธิภาพสูง ทำให้ผลิตภัณฑ์ประชาชาติเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สินค้าและบริการมีราคาถูกลงมาก
  3. การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบกำลังแรงงาน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบกำลังแรงงานในสังคมทางด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้
    - 3.1 ประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน(ช่วงอายุ 15-60 ปี) เพิ่มขึ้น
    - 3.2 บริษัทห้างร้านของภาคเอกชนขยายสาขาการผลิตสินค้าและ/หรือบริการให้มากขึ้น
    - 3.3 ประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานมีความรู้เพิ่มขึ้น
    - 3.4 ประชากรในวัยอายุระดับกลางมีอัตราลดลง
  4. ความรับผิดชอบต่อชุมชนขององค์การสังคม องค์การสังคมควรต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อชุมชน 5 แบบ คือ
    - 4.1 ความรับผิดชอบต่อชุมชนที่สืบเนื่องจากอำนาจในสังคม
    - 4.2 องค์การธุรกิจกับสังคมต้องมีการประสานงานกัน
    - 4.3 องค์การธุรกิจต้องจำหน่ายสินค้าและการให้บริการแก่ชุมชนในราคาที่เป็นธรรม
    - 4.4 องค์การธุรกิจควรตั้งราคาจำหน่ายสินค้าและ/หรือการให้บริการในสังคม โดยมิให้ผู้บริโภคจ่ายค่าต้นทุนการผลิตสินค้าบวกกับการบริการรวมทั้งกำไรเพียงเล็กน้อย และคืนวัสดุบางอย่างแก่ผู้ผลิต เช่น คืนขวด เพื่อไม่ให้เป็นปัญหาขยะแก่สังคม
    - 4.5 องค์การธุรกิจก็เปรียบเสมือนประชากรในชุมชน ต้องรับผิดชอบต่อสังคมตามขีดความสามารถที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติอยู่
  5. การขยายตัวของธุรกิจระหว่างประเทศ
- จากข้อมูลถึงสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ ความก้าวหน้าทางวิชาการ การพัฒนาเทคนิควิทยาอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบกำลังแรงงาน ความรับผิดชอบต่อชุมชนขององค์การสังคม และ การขยายตัวของธุรกิจระหว่างประเทศ

ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2546: 124-126) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยระบุว่า

1. สิ่งแวดล้อมทางสรีรวิทยา (physical environment) คือ ถ้าสิ่งแวดล้อมทางสรีรวิทยาเปลี่ยนแปลง สภาพความเป็นอยู่ก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย
2. การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร (population change) การเปลี่ยนแปลงเรื่องขนาดและการกระจายของประชากร ทำให้เกิดการเปลี่ยนทางสังคม เพราะการที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สิ่งที่เกิดขึ้น คือ ประชากรส่วนหนึ่งจะอพยพไปสู่แหล่งใหม่ หรือไม่ก็พัฒนาการทางด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้ทันสมัยขึ้น
3. การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อเกี่ยวข้อง (isolation and contact) สังคมใดที่มีการติดต่อเกี่ยวข้องกับบุคคลและกลุ่มต่างๆ อย่างมากและตลอดเวลา จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและรวดเร็ว แต่ถ้ามีกลุ่มชนใดตั้งอยู่ในท้องถิ่นที่เข้าไปได้ยากก็จะเกิดการคงที่ทางวัฒนธรรม
4. โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (structure of society and culture) โครงสร้างของสังคมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงไม่น้อย เช่น ในสังคมที่มีการเคารพยกย่องผู้อาวุโสจะมีการเปลี่ยนแปลงน้อยเพราะในสังคมส่วนมากมีความเป็นอยู่ในเนื้อเดียวกัน มีการอบรมสั่งสอนและค่านิยมเดียวกัน แต่สังคมที่มีการแข่งขัน เห็นแก่ตัว มีการอบรมสั่งสอนและค่านิยมต่างกันจะเปลี่ยนแปลงได้ง่ายและบ่อยกว่าเพราะเป็นสังคมที่ซับซ้อนกว่า
5. ทศนคติและค่านิยม (attitudes and values) ทศนคติและค่านิยมจะช่วยให้รู้ว่า จะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้มากน้อยเท่าไร เช่น ชาวอเมริกันเห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมดา แต่ชาวเกาะบางเผ่าตามชายฝั่งนิวกินี จะไม่มีความคิดในเรื่องการเปลี่ยนแปลงเลย แม้แต่ในภาษาของเขาก็ไม่มีคำนี้ จึงเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงช้ามาก
6. ความต้องการที่รับรู้ (perceived needs) ความต้องการที่รับรู้หรือมองเห็นได้ของสมาชิกในสังคมจะเป็นเครื่องชี้ทิศทางและอัตราการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
7. พื้นฐานทางวัฒนธรรม (cultural base) ถ้าพื้นฐานทางวัฒนธรรมเจริญขึ้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ จำนวนมากจะเกิดขึ้นเรื่อยๆ

จากข้อมูลข้างต้นจึงสรุปว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ สิ่งแวดล้อมทางสรีรวิทยา การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อเกี่ยวข้อง โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ทศนคติและค่านิยม ความต้องการที่รับรู้ และพื้นฐานทางวัฒนธรรม

อุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2546: 126-128) กล่าวถึงอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยแยกออกเป็นข้อๆ ดังนี้

1. ทศนคติและค่านิยมเฉพาะ (specific attitude and values) ในแต่ละสังคมมีค่านิยมและทัศนคติเฉพาะ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับกิจกรรมต่างๆ ในสังคม ความชอบหรือไม่ชอบของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสังคม
  2. การแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของสิ่งใหม่ๆ (demonstrability of innovations) การเปลี่ยนอะไรใหม่จะเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายรวดเร็วก็ต่อเมื่อเห็นประโยชน์ของมันได้ง่าย
  3. การสอดคล้องกับวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม (compatibility with the existing culture) สิ่งใหม่จะเป็นที่ยอมรับต่อเมื่อสิ่งนั้นสอดคล้องเหมาะสมกับวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม สิ่งใหม่ไม่ใช่ว่าจะดีเสียทุกอย่าง เพราะอาจไม่สอดคล้องเหมาะสมกับวัฒนธรรมเดิม 3 ประการ คือ
    - 3.1 สิ่งใหม่ที่อาจจะขัดแย้งกับแบบของความประเพณีแต่เดิม
    - 3.2 สิ่งที่เปลี่ยนใหม่อาจจะสร้างแบบของความประเพณีแบบใหม่ ซึ่งไม่เคยปรากฏในวัฒนธรรมเดิมที่ยึดถือปฏิบัติอยู่
    - 3.3 สิ่งใหม่บางอย่างเข้าไปแทนที่ไม่ใช่เป็นการผสมผสานกับวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม
  4. ค่าในการเปลี่ยน (costs of change) การเปลี่ยนแปลงมักจะนำราคาเข้ามาเข้ามาเกี่ยวข้องกับ รายได้รวมถึงค่าที่คิดเป็นเงินและค่าที่คิดเป็นตัวเงินไม่ได้ เช่น ความรู้สึกด้านจิตใจ สิ่งที่เป็นปัญหาต่อค่าในการเปลี่ยน คือ
    - 4.1 อุปสรรคทางเทคนิคในการเปลี่ยนต่างๆ มีข้อน่าสังเกตว่ามีสิ่งใหม่ไม่มากนักที่สามารถนำไปผสมผสานกับวัฒนธรรมเดิม สิ่งใหม่ส่วนมากทำให้วัฒนธรรมเดิมเปลี่ยนไป
    - 4.2 กลุ่มรักษาผลประโยชน์อย่างแน่นแฟ้น และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กลุ่มที่รักษาผลประโยชน์อย่างแน่นแฟ้นจะคัดค้านการเปลี่ยนแปลงใดๆ หากการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ทำให้เสียผลประโยชน์ของกลุ่ม และจะสนับสนุนเต็มที่ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่กลุ่มตน เป็นต้น
  5. บทบาทของตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (roles of the change agent) ตัวแทนสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรขึ้นก็ได้ ถ้าเป็นผู้มีอิทธิพลหรือมีอำนาจหรือทำได้ดีกว่าตัวแทนที่ไม่มีใครรู้จัก และตัวแทนที่ประสบความสำเร็จมักจะเป็นตัวแทนที่พยายามเสนอการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม
- จึงสรุปได้ว่าอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ ทัศนคติและค่านิยมเฉพาะ การแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของสิ่งใหม่ๆ การสอดคล้องกับวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม ค่าในการเปลี่ยน และ บทบาทของตัวแทนการเปลี่ยนแปลง

ประเภทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550: 6) กล่าวว่าหากแบ่งประเภทการเปลี่ยนแปลง โดยใช้เกณฑ์ขนาดการเกี่ยวข้องของมนุษย์ต่อการเปลี่ยนแปลงแล้ว การเปลี่ยนแปลงในสังคมก็อาจแบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงแบบเป็นไปเอง (spontaneous change) ได้แก่การเปลี่ยนแปลงชนิดที่มนุษย์ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนเกี่ยวข้องน้อย เช่น การเปลี่ยนแปลงในธรรมชาติแวดล้อมสังคม เช่น ป่าไม้ ภูเขา ดิน น้ำ แม่น้ำลำคลอง สัตว์ พืช หรือการเปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น การเกิดภัยพิบัติต่างๆ เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงแบบวางแผน (planned change) ได้แก่การเปลี่ยนแปลงชนิดที่มนุษย์ตั้งใจก่อให้เกิดขึ้น ในการนี้จะกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลง คือให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ปรารถนา กำหนดความเร็ว เป็น 3 ปี 5 ปี หรือ 10 ปี ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสมบูรณ์ กำหนดสิ่งที่จะเปลี่ยนแปลง ซึ่งมักจะมีทั้งคนและสิ่งแวดล้อม กำหนดวิธีการดำเนินการและกำหนดจุดหรือสถานที่ที่การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้น เป็นต้น

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมี 2 ประเภท คือ การเปลี่ยนแปลงแบบเป็นไปเอง และ การเปลี่ยนแปลงแบบวางแผน

2. ทฤษฎี

2.1 ทฤษฎีของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory)

ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ตำแหน่ง สถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆอย่างเช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาท ลักษณะสังคมตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย

2.2 ทฤษฎีของโฮมันน์ (Homan's Role Theory)

โฮมันน์ เป็นนักสังคมวิทยา กล่าวว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

2.3 ทฤษฎีพ่อเป็นใหญ่ (Patriarchal Theory)

ทฤษฎีนี้ในสมัยโบราณ นับเป็นพันๆปีมาแล้ว ได้มีนักปราชญ์คนสำคัญ เช่น เพลโต และอาริสโตเติล ได้สนับสนุน และนักปราชญ์สมัยใหม่ เช่น เซอร์ เฮนรี เมน (Sir Henry Maine) ผู้มีชื่อเสียงผู้หนึ่ง ก็เห็นด้วยว่าเป็นทฤษฎีที่ดีเด่นมาก ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ครอบครัวมีบิดาเป็นผู้มี

อำนาจมากที่สุด ในสมัยโรมันบิดามีอำนาจมากจะสั่งลงโทษบุตรอย่างไรก็ได้ตามสมควรแก่ความผิด(ประยงค์ สุวรรณบุบผา 2537: 75)

2.4 ทฤษฎีกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย (ระดับจุลภาค) ของจูเลียน สจ๊วต

สจ๊วต (Steward 1967) อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนระดับจุลภาค เช่น หมู่บ้านในชนบทหรือชุมชนขนาดเล็กในเมืองโดยการศึกษากระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของชุมชนขนาดเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวไร่ชาวนาในท้องถิ่นต่างๆเช่น เอเชีย แอฟริกา อเมริกา และยุโรป ทำให้พบว่ากระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยในท้องถิ่นต่างๆมีความแตกต่างกันด้วยเงื่อนไขสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิม ทำให้ยากต่อการสรุปทฤษฎีอย่างเป็นสากลได้แต่สามารถตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับลักษณะร่วมบางประการสำหรับการศึกษาต่อไป คือ

- 1) การเปลี่ยนแปลงในเรื่องคุณค่าของชีวิต เมื่อระบบเงินตราเข้ามาในสังคม ประเพณี ปัจเจกบุคคลจะถูกครอบงำด้วยความคิดเรื่องกำไรและผลประโยชน์มากขึ้นกว่าเดิม การช่วยเหลือตอบแทนจะถูกลดความสำคัญลง
- 2) การเปลี่ยนแปลงในเรื่องความสมานฉันท์ของชุมชน ผลกระทบที่ตามมาจากการที่คนรุ่นหลังมีคุณค่าและเป้าหมายของชีวิตที่แตกต่างออกไป ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างคนที่ต่างรุ่นกัน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งและทำให้ความสมานฉันท์ของชุมชนลดลง
- 3) การเปลี่ยนแปลงในเรื่องเศรษฐกิจ ชาวนาชาวไร่อาจสูญเสียที่นาอันเนื่องมาจากหนี้สินที่เป็นผลจากการลงทุนการเกษตรด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ระบบภาคสินค้าเกษตรที่ไม่แน่นอนการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค ทำให้ชาวนากลายเป็นแรงงานอุตสาหกรรม หรือแรงงานการเกษตรขนาดใหญ่ (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ <http://www.stou.ac.th>)

2.5 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

Donald Light Jr. และ Suzanne Keller (อ้างใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมมนุษย์ หน่วยที่ 9-15 2548: 207) ได้เสนอทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทฤษฎีต่างๆ มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

- 1) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) ทฤษฎีนี้มีความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปอย่างเชื่องช้าค่อยเป็นค่อยไปโดยมีการสะสมเพิ่มพูนทีละเล็กทีละน้อย เป็นไปในทิศทางที่เพิ่มความสลับซับซ้อนและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้นำทางแนวความคิดนี้ได้แก่ Herbert Spencer และ Emile Drukheim แนวคิดเกี่ยวกับแรงขับที่ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงของ Spencer ได้แก่หลักการต่อสู้เพื่อความอยู่รอด Drukheim อยู่ที่หลักของการแบ่งแยกแรงงาน เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้น

2) ทฤษฎีแห่งการสมดุล (Equilibrium Theory) แบ่งออกเป็น

ก. ทฤษฎีความถ่วงดุลทางวัฒนธรรม หมายถึงว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการเสียสมดุล ดังนั้นในส่วนที่ต่ำกว่าก็จะปรับตัวให้ทันกับส่วนที่ต่ำกว่า William F. Ogburn ได้ให้ข้อสังเกตว่า สังคมทั้งหลายมีแนวโน้มที่จะปรับตัวให้โครงสร้างอยู่ในสมดุล เมื่อความสมดุลนั้นเสียไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงที่เป็นส่วนชดเชย ก็จะบังเกิดขึ้นในส่วนอื่น เพื่อเสริมสร้างความสมดุล Ogburn สังเกตว่าวัฒนธรรมทางวัตถุมักจะเจริญก้าวหน้าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

ข. ทฤษฎีมนุษยนิเวศวิทยา ตามแนวความคิดของนักมนุษยนิเวศวิทยามีความเห็นว่าสภาพสมดุลของสังคมอยู่ที่การปรับตัวของประชากรในชุมชนที่อยู่อาศัยหนึ่งๆ ซึ่งจะมี ความแตกต่างกันในวัฒนธรรม และจากความคิดนี้ถ้าจะมองถึงสภาพสังคมในเมืองหลวงก็เช่นกัน จะมีการแบ่งเขตสลัม คนชั้นกลาง และคนมีฐานะร่ำรวย ซึ่งสภาพความเป็นอยู่หรือหมายถึง วัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มก็ต่างกัน และคนก็พยายามปรับตัวให้เข้ากับดินนั้นๆ

ค. ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural and Functional Theory) มอง สังคมส่วนรวมว่า เป็นระบบหนึ่งซึ่งประกอบด้วยส่วนหรือระบบต่างๆ หรือสถาบันต่างๆ ที่ยึดเหนี่ยวและมีความสัมพันธ์กันถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยน ส่วนอื่นๆก็จะมีผลกระทบไปด้วย

หัวใจสำคัญของทฤษฎีสมดุล ได้แก่ “พื้นฐานส่วนต่างๆ ได้รวมเข้าเป็นระบบและ ส่วนต่างๆเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กัน ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นที่ส่วนใด ก็จะเป็นผลทำให้ส่วน อื่นๆของระบบซึ่งสัมพันธ์กันเปลี่ยนแปลงไปด้วย”

3) ทฤษฎีแห่งการขัดแย้ง (Conflict Theory) ทฤษฎีนี้เห็นว่า การขัดแย้งเป็น สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง เช่น การขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง การขัดแย้งระหว่างชนชั้น ซึ่ง อาจก่อให้เกิดการปฏิวัติระบบเศรษฐกิจ ระบบการปกครอง

4) ทฤษฎีแห่งการขึ้นลงของสังคม (Rise and Fall Theory) มีสมมติฐานที่ว่า สังคมวัฒนธรรมจะมีความเสื่อมและความเจริญถึงที่สุด ซึ่งสังคมทั้งหลายไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปใน ทิศทางเดียวกัน ทฤษฎีนี้ได้เปรียบเทียบความคิดของเขากับการเจริญเติบโตของคนที่เริ่มจากทารก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ วัยชรา และในที่สุดก็ตายไป แต่การดับลงของวัฒนธรรมนั้นเขาเห็นว่าไม่ได้ สูญหายไปแต่จะพยายามปรับปรุงให้เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา ทฤษฎีแห่งการขึ้นลงของสังคมนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทฤษฎีหมุนเป็นวงกลม (Cyclic Theory)

จึงสรุปได้ว่า ทฤษฎีที่เป็นแนวทางในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบางทฤษฎี คือ ทฤษฎีวิวัฒนาการ ทฤษฎีแห่งการสมดุล (ทฤษฎีความถ่วงดุลทางวัฒนธรรม ทฤษฎีมนุษย นิเวศวิทยา ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่) ทฤษฎีแห่งการขัดแย้ง และทฤษฎีแห่งการขึ้นลงของสังคม เป็นต้น

2.6 ทฤษฎีสตรีนิยม (Feminism)

สตรีนิยม หมายถึง ระบบความคิด และขบวนการทางสังคมที่พยายามจะเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะวิเคราะห์ผู้ชายอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบและผู้หญิงอยู่ในฐานะที่เป็นรอง (วารุณี ภูริสินสิทธิ์ 2545: 5) สตรีนิยมให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง ในฐานะที่เป็นมนุษย์มีสิทธิเช่นเดียวกับผู้ชายไม่มีผู้ใดสามารถลดทอนปฏิเสธสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงได้ไม่ว่าในสถานะเช่นไร (วิระดา สมสวัสดิ์ 2549: 31) “สตรีนิยม คือ กรอบทางความคิด หลากหลาย แต่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และใช้เพื่อสังเกตการณ์ วิเคราะห์ และตีความ แนวทางที่สลับซับซ้อนของความเป็นจริงทางสังคม” (Social reality) ในเรื่องเพศสภาพและความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศสภาพคือ หญิงและชายที่ถูกสร้างขึ้นมา ถูกใช้บังคับ และปรากฏตัวในสถาบันทางสังคม ตั้งแต่ที่ใหญ่ที่สุดทั้งหลาย จนกระทั่งถึงรายละเอียดคนนาประการในชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคม (ฉลาดชาย รมิตานนท์ 2532: 129) ดังนั้นหากจะกล่าวคำว่าสตรีนิยม (Feminisms) แท้จริงแล้วก็เป็นแค่เพียงถ้อยคำหรือภาษาที่เอาบรรดาผู้หญิงมาร่วมขบวนเดียวกันเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม ให้มีการยอมรับผู้หญิงและเปลี่ยนแปลงสถานะของผู้หญิงให้ดีขึ้นนั่นเอง (วิระดา สมสวัสดิ์ 2549: 29)

ทฤษฎีสตรีนิยมมีจุดประสงค์พื้นฐานคือ การวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย และสร้างกระบวนการทัศนคติใหม่ในการวิพากษ์สังคมด้านต่างๆ เช่น การเมือง สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น การใช้ทฤษฎีสตรีนิยมในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชายที่มีความเหลื่อมล้ำกัน เพศหญิงตกอยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าถูกเพศชายเอารัดเอาเปรียบในหลายๆด้าน จะช่วยให้เข้าใจถึงสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงได้มากขึ้น

สตรีนิยมมีหลายแนวทางหรือหลายแนวคิดแต่สตรีนิยมแนวทางต่าง ๆ นั้นก็พบว่ามีความเหมือนกันในบางประเด็นที่จะต่อสู้เพื่อขจัดการกดขี่ต่อผู้หญิงและเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อให้ผู้หญิงมีชีวิตสิทธิที่เสมอภาคกับผู้ชายและได้รับสิทธิของความเป็นมนุษย์ ซึ่งแต่ละแนวคิดก็เป็นแนวทางในการวิเคราะห์สาเหตุหรือสิ่งที่กดขี่ผู้หญิง ในที่นี้จะกล่าวถึงแนวคิดเรื่องทฤษฎีสตรีนิยมบางแนว ดังนี้

1) สตรีนิยมแนวเสรีนิยม (Liberal Feminism)

สตรีนิยมแนวเสรีนิยมเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยเสรีภาพของปัจเจกชน ธรรมชาติของหญิงและชายมีสิทธิขั้นพื้นฐานเหมือนกัน แต่ผู้หญิงอยู่ภายใต้โครงสร้างที่ปฏิเสธสิทธิทั้งหลายในฐานะพลเมืองเช่นเดียวกับผู้ชายได้รับ สิทธิที่เรียกร้องประกอบด้วยสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ สิทธิในเสรีภาพ และการแสวงหาความสุข

การเลือกปฏิบัติต่อหญิงและผู้ชายมักมาจากการกำหนดบทบาททางเพศภาวะ เป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคม ที่มีอิทธิพลต่อโอกาสในชีวิต โดยการที่สังคมขัดเกลาและกำหนด บทบาททำให้หญิงและชายประพฤติปฏิบัติตามความแตกต่างทางเพศสรีระ (Sex) โดยนักสตรีนิยมมอง ว่าสังคมที่มีระบบความคิดแบบสังคมชายเป็นใหญ่ ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันที่เอื้อประโยชน์ให้แก่เพศชายมากกว่า อาทิ

ก. การจำกัดโอกาสทางการศึกษาของผู้หญิง โดยมีค่านิยมว่าลูกสาวไม่จำเป็นต้องเรียนสูงเพราะเมื่อโตขึ้นก็จะมีหน้าที่ต้องดูแลลูกและปรนนิบัติสามีเท่านั้น แต่ควร สนับสนุนการศึกษาให้แก่ลูกชาย การที่ผู้หญิงไม่มีโอกาสเรียนสูงจึงขาดทักษะในการประกอบ อาชีพ ส่งผลให้ไม่สามารถหางานทำที่ดี มีทางเลือกในอาชีพน้อย

ข. โครงสร้างทางสังคม ที่มีอคติทางเพศ ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติกับ ผู้หญิงในพื้นที่สาธารณะและไม่เป็นธรรมต่อผู้ที่อยู่ในภาวะด้อยอำนาจ เป็นสาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากทัศนคติของคนในสังคมที่มีแนวคิดแบบชายเป็นใหญ่มีอคติต่อความเป็นผู้หญิง นำไปสู่การ สร้างระดับชั้นทางเพศ

ค. โครงสร้างทางกฎหมาย ที่เลือกปฏิบัติเปิดโอกาสให้เกิดการเอาเปรียบเอารัดเอาเปรียบระหว่างหญิงชาย ทั้งนี้มีรากฐานของสาเหตุปัญหาจากการที่ผู้หญิงไม่ได้มีส่วนร่วมในการ บัญญัติกฎหมายร่วมกับผู้ชาย เช่น กฎหมายเรื่องการหมั้น และการแต่งงาน เป็นต้น

ง. โครงสร้างทางศาสนา การเลือกปฏิบัติระหว่างเพศหญิงและเพศชาย ศาสนาพุทธนิกายเถรวาทที่ปฏิบัติอยู่ในประเทศพม่า ลาว และประเทศไทย ที่มีอิทธิพลต่อประเพณี วัฒนธรรมที่เชื่อว่าการตอบแทนพระคุณของลูกผู้ชายคือ การบวชเรียนเพื่อให้พ่อแม่สามารถเกาะ ชายผ้าเหลืองของพระลูกขึ้นสวรรค์ได้ สำหรับลูกสาวเมื่อไม่สามารถบวชเรียนได้ จึงต้องตอบแทน ด้วยการทำงานหนัก และรับผิดชอบในการดูแลครอบครัว เป็นต้น

ทฤษฎีสตรีนิยมแนวเสรีนิยมได้รับอิทธิพลและพัฒนามาจากทฤษฎีเสรีนิยม โดยมี นักปรัชญา เช่น จอห์น ล็อก (John Locke) จอห์น สจวร์ต มิลล์ (John Stuart Mill) และคนอื่นๆ ที่ พูดถึงเรื่องของสิทธิ ความเสมอภาค (equal right) ปังเจกชนนิยม (individualism) เสรีภาพ(liberty) และความเป็นธรรม (justice)แต่นักสตรีนิยมบางกลุ่มถือว่าสตรีนิยมแนวเสรีนิยมนี้เริ่มจาก แมรี วูลส โตนคราฟท์ (Mary Wollstonecraft) (ตั้งเมือง อย่างลือชัย 2550: 78)

แนวคิดนี้เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผล ดังนั้นสังคมต้องเปิดโอกาส ให้สมาชิกทุกคนได้พัฒนาและใช้ความสามารถ ในการใช้เหตุผล โดยสังคมและรัฐจะไม่เข้าไป แทรกแซงการกระทำของสมาชิกเหล่านั้น ถ้าการกระทำนั้นไม่ไปละเมิดหรือกระทบกระเทือนต่อ สิทธิของผู้อื่น การเปิดโอกาสให้มนุษย์แต่ละคนในสังคมพัฒนาการกระทำในสิ่งที่ถนัดจะเป็น ประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม แนวเสรีนิยมมองว่าผู้ชายและผู้หญิงไม่ได้มีความสามารถแตกต่างกัน

แต่ถูกปลูกฝังสั่งสอนความเป็นชายหญิง โดยความเชื่อ ประเพณี และกฎหมายให้อยู่ในฐานะมนุษย์ชายใดโอกาสที่จะพัฒนาและแสวงหาผลประโยชน์ในลักษณะเดียวกับผู้ชาย (อัจฉราภรณ์ จันทร์สว่าง 2548: 9) ทั้งนี้ความค้อยกว่าของผู้หญิงมาจากสภาพที่ค้อยโอกาสในการศึกษาของผู้หญิง ผู้ชายจึงวางเงื่อนไขให้ผู้หญิงต้องเอาใจพวกเขา และผู้ชายจึงปฏิเสธความเป็นไปได้ที่ผู้หญิงจะมีการศึกษา เพราะการศึกษาและความรู้ทันเป็นอาวุธในการสร้างอำนาจและพัฒนา นักสตรีนิยมแนวเสรีนิยมนี้เรียกรื่องการแก้ไขทางกฎหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งความเสมอภาคทางเพศ โดยเห็นว่าอำนาจนิติบัญญัติเป็นรูปแบบที่ชัดเจนที่สุดในการกำหนดฐานะและบทบาทของสตรี รวมทั้งเป็นตัวการที่ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี โดยเห็นว่าอำนาจนิติบัญญัตินั้นเป็นตัวกำหนดความรับผิดชอบกฎเกณฑ์ต่างๆ และโอกาสทางสังคมที่เป็นของหญิงและชายที่ต่างกัน (วิระดา สมสวัสดิ์ อ้างใน อัจฉราภรณ์ จันทร์สว่าง 2548: 9) นักสตรีนิยมแนวเสรีนิยมเรียกรื่องให้ผู้หญิงออกมาสู่พื้นที่สาธารณะ ให้ผู้หญิงได้รับการศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพของตัวเองให้มีความเท่าเทียมกับผู้ชาย

2) สตรีนิยมแนวรากเหง้าหรือแนวถอนรากถอนโคนหรืออำนาจชายเป็นใหญ่ (Radical Feminism)

สตรีนิยมแนวรากเหง้าเสนอว่าการกดขี่ผู้หญิงเกิดจากการแบ่งแยกจัดประเภทผู้หญิงเป็นชนชั้นที่ค้อยกว่าชนชั้น “ผู้ชาย” บนฐานของเพศภาวะ ดังนั้นเป้าหมายของกลุ่มนี้คือการทำลายระบบเพศ-ชนชั้น ที่เป็นรากฐานของการที่ผู้ชายครอบงำผู้หญิง และเห็นว่าการกดขี่ทุกรูปแบบเป็นการขยายมาจากความเป็นใหญ่ของผู้ชาย ระบบชายเป็นใหญ่กำหนดลักษณะของสังคม (วิระดา สมสวัสดิ์ 2549: 40) ผู้ชายจึงมีความเหนือกว่าผู้หญิงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านครอบครัว การเมือง กฎหมาย การอบรมศึกษา หรือ เศรษฐกิจ และอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้สร้างแนวคิดความชอบธรรมในความเหนือกว่าของผู้ชาย เช่น ผู้ชายฉลาดกว่า เข้มแข็งกว่า มีความหนักแน่นกว่า เป็นต้น ความคิดเหล่านี้ได้ถูกปลูกฝังในสังคมและดำเนินสืบทอดผ่านการจัดกลาในรูปแบบต่างๆ ให้คนในสังคมเชื่อว่าผู้หญิงมีสถานภาพที่ค้อยกว่าผู้ชาย สังคมจึงกำหนดบทบาทให้แก่ผู้หญิงและผู้ชายแตกต่างกัน

ซีโมน เดอ โบวัวร์ (Simone de Beauvoir, 1908-1986: อ้างใน สุกัญญา อินตะโคด 2550: 47) นักสตรีนิยมสายรากเหง้าได้กล่าวถึงสาเหตุที่ผู้หญิงค้อยกว่าผู้ชายไว้ว่า

ก. ผู้หญิงเป็นผู้ถูกกระทำโดยผู้ชาย เช่น ลักษณะอ่อนแอ ต้องพึ่งพาผู้อื่น ไม่เสรี ไม่เท่าเทียม ค้อยกว่า เป็นรอง และต้องตกอยู่ภายใต้ผู้อื่น เพราะผู้ชายเป็นผู้กระทำ และควบคุม

ข. ผู้หญิงถูกนิยามความเป็นผู้หญิงโดยผู้ชาย ให้ความเป็นอยู่นั้นขึ้นอยู่กับชาย และสัมพันธ์กับการมีอยู่ของผู้ชายในขณะที่ผู้ชายไม่ได้ถูกนิยามด้วยความเป็นชาย และการนิยามนั้นอิสระโดยที่ไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กับผู้หญิงเลย

ค. ผู้หญิงถูกผู้ชายมองว่าเป็นอื่น ไม่มีแม้แต่โอกาสกำหนดความหมายและ

เอกลักษณ์ให้แก่อนเองในฐานะที่เป็นผู้กระทำบ้าง ถูกลดฐานะเป็นเพียงผู้ถูกกระทำ เป็นวัตถุทาง ด้านเศรษฐกิจ จิตใจ และทางเพศ ซึ่งมีผู้ชายเป็นผู้กระทำเสมอมา โดยที่ผู้ชายได้พัฒนาเสรีภาพของเขาให้อยู่เหนือฝ่ายหญิงโดยปฏิบัติต่อผู้หญิงในฐานะผู้อื่นหรือสิ่งของ

ผู้หญิงควรต่อสู้เพื่อความเสมอภาค และเสรีภาพของผู้หญิงโดยการรวมตัวกัน เป็นปีกแผ่นเพื่อเรียกร้องสิทธิมนุษยชน สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงจะไม่สามารถ เปลี่ยนแปลงได้เลยหากไม่เปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคมให้ผู้หญิงและผู้ชายมีโอกาสทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างเสมอภาคกัน

แนวคิดของสตรีนิยมสายรากเหง้าคือการเปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมและบทบาททางเพศ เพราะสิ่งเหล่านี้ถูกกำหนดโดยผู้ชาย ผู้หญิงควรมีสิทธิเท่าเทียมผู้ชาย ควรได้รับอิสระเสรีภาพในการพัฒนาตนเองทุกประการ ฉะนั้นจึงต้องจึงต้องทำลายความเชื่อ ค่านิยมชายเป็นใหญ่ลงเพื่อให้สตรีได้พัฒนาสถานภาพและบทบาทของคนให้เสมอภาคกับผู้ชาย

3. สิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับสตรี

มนุษยชาติที่เกิดขึ้นมาในโลกนี้ทุกคนล้วนมีสิทธิโดยธรรมชาติและสิทธิที่ได้มาทาง กฎหมายและอื่นๆอีกมากมาย มีผู้ให้ค่านิยม “สิทธิ” ว่าหมายถึง สิ่งที่คุณคิดจะพึงมีพึงได้จากสังคม ซึ่งสังคมยอมรับและผู้ใดจะละเมิดมิได้ (ประยงค์ สุวรรณบุบผา 2537: 246) และ “สิทธิ” หมายถึง ประโยชน์หรืออำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองป้องกันให้ (วิระดา สมสวัสดิ์ 2549: 91) ในการจะศึกษาสิทธิที่เกี่ยวข้องกับสตรีควรทราบเกี่ยวกับสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ และสิทธิ ตามกฎหมายของประเทศที่ใช้บังคับอยู่ในพื้นที่ภูมิภาคและกฎหมายระหว่างประเทศด้วย เพื่อจะรู้ว่า สิทธิมนุษยชนต่างๆ เป็นอย่างไร

สิทธิขั้นมูลฐาน (Fundamental Rights) ประยงค์ สุวรรณ (2537: 247-250) ได้กล่าวถึง สิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ไว้ในงานเขียนเรื่อง “สังคมปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก” ไว้ดังนี้

1. สิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ (Right to Live)

สิทธิในการมีชีวิตเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์แม้จะแตกต่างกันทางหลัก ความเชื่อ ศีลวิ ेषฐชาติ เพศ และรูปกาย เป็นต้น เป็นสิทธิที่ศักดิ์สิทธิ์ สิทธิในชีวิตเป็นสิทธิที่รวมถึง สิทธิในการทำงานด้วย หากไม่มีเงินในการดำรงชีพ ชีวิตก็จะไม่ได้รับสิ่งที่จำเป็นสำหรับดำรงชีวิต ชีวิตของบุคคลที่ไม่มีงานทำก็จะเป็นชีวิตที่ยากแค้น ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความยากลำบาก

2. สิทธิในอิสรภาพ (Right to Freedom)

ธรรมชาติของมนุษย์นั้นมีอิสรภาพและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน มนุษย์สามารถทำสิ่งใดก็ได้ที่ตนปรารถนาภายในขอบเขตของกฎหมายและศีลธรรม

3. สิทธิในทรัพย์สินสมบัติ (Right of Property)

สิทธิในทรัพย์สินมัตินั้นเป็น “หัวใจ” ของสิทธิในชีวิต หากปราศจากทรัพย์สินสมบัติแล้ว ก็ยากที่จะได้รับปัจจัยที่จำเป็นแก่ชีวิตขั้นพื้นฐาน เช่น อาหาร ยา วัคซีนโรค ที่อยู่อาศัย และเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น เพลโต มีแนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินสมบัติว่า บุคคลทุกคนจะสามารถถือเอาประโยชน์จากทรัพย์สินของตน ตราบเท่าที่ตนจะไม่ไปละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น

4. สิทธิที่ต้องปฏิบัติตามสัญญา (Right of Fulfilment of Contract)

สิทธิที่ต้องปฏิบัติตามสัญญานั้นเกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สิน สิทธิปฏิบัติตามสัญญา มีความหมายว่า บุคคลมีสิทธิเหนือสัญญา สิทธิในทรัพย์สินเป็น “หัวใจ” ของสิทธิปฏิบัติตามสัญญา ข้อจำกัดของสิทธิในทรัพย์สิน ใช้ได้กับสิทธิปฏิบัติตามสัญญาเป็นหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องตกลงร่วมกันด้วยสิทธิแห่งสัญญา แต่บุคคลไม่มีสิทธิที่จะตกลงกันขายภรรยาและบุตรของตนเพื่อให้นำไปเป็นทาส สิทธิแห่งสัญญานี้ จะต้องมีข้อจำกัด โดยต้องมีข้อห้ามและต้องมีเหตุผล

5. สิทธิในการศึกษา (Right of Education)

สิทธิในการศึกษานี้มีความสำคัญเป็นอันดับสองรองลงมาจากสิทธิในชีวิต ทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล การศึกษาเป็นกลไกที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในการพัฒนามนุษย์ บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างดีที่สุด และเหมาะสมกับความสามารถที่จะศึกษาได้ของบุคคล

จึงสรุปได้ว่า สิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ คือ สิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ สิทธิในอิสรภาพ สิทธิในทรัพย์สินสมบัติ สิทธิที่ต้องปฏิบัติตามสัญญา และ สิทธิในการศึกษา

สิทธิตามกฎหมาย หยุค แสงอุทัย ได้กล่าวถึงประเภทของสิทธิตามกฎหมายไว้ในคำอธิบายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (วิระดา สมสวัสดิ์ 2549: 91-93) ดังนี้

1. สิทธิเกี่ยวกับสภาพบุคคล

มนุษย์เกิดมาเป็นอิสระ มีสภาพบุคคลตามกฎหมาย มีสิทธิได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเสมอกันการคุ้มครองตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสภาพบุคคลประกอบด้วย

ก. สิทธิในตัวบุคคล หมายถึงสิทธิที่บุคคลจะต้องมีในฐานะที่เป็นเจ้าของตัวตนตัวเอง เพื่อคุ้มครอง ร่างกาย อนามัย ชื่อเสียง เคหสถาน ความคิดเห็น การรวมกลุ่ม การศึกษา การประกอบอาชีพ และ ความเชื่อในศาสนา

ข. สิทธิในครอบครัว หมายถึงต้องมีการรับรองความสัมพันธ์ในครอบครัว คือ สิทธิของบิดามารดากับบุตร สิทธิของคู่สมรส และ สิทธิของญาติ

ค. สิทธิในการเมือง หมายถึงการควบคุมการตัดสินใจในทรัพยากรทุกระดับ

2. สิทธิที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน

ทุนนิยม – พิจารณาจากประเภทของสิทธิไม่ใช่จากประเภทของทรัพย์สิน แม้เป็น

ปัจจัยในการผลิต (ที่ดิน ทุน เครื่องมือและเครื่องใช้ต่างๆ) ด้วย จะใช้อย่างไร ไม่สำคัญ เช่น ทรัพย์สิน สิทธิ (กรรมสิทธิ สิทธิครอบครอง ภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน ภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ ลิขสิทธิ์และสิทธิในเครื่องหมายการค้า) สิทธิเรียกร้องในหนี้ และสิทธิอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้หรือแห่งสิทธิเรียกร้อง)

สังคมนิยม - เน้นที่สิทธิใช้สอย

กรรมสิทธิ์ส่วนตัว ในทรัพย์สินมิใช่ปัจจัยการผลิต กรรมสิทธิ์ส่วนตัวมีสิทธิใช้สอย รวมถึงการจำหน่าย ให้ยกให้เป็นมรดก ทำลาย

กรรมสิทธิสหกรณ์ เป็นสิทธิของกลุ่มในการใช้สอยที่ดินในการเพาะปลูก ฯลฯ

กรรมสิทธิ์สังคมนิยม คือกรรมสิทธิของรัฐในภาคอุตสาหกรรม(หนึ่ง)ในทุน

ประจำ(สิ่งปลูกสร้างและเครื่องจักร)ทุนหมุนเวียน(วัตถุดิบและผลผลิต)

จึงสรุปได้ว่า สิทธิตามกฎหมาย คือ สิทธิเกี่ยวกับสภาพบุคคล และ สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ทุกคนมีติดตัวมาแต่กำเนิด ผู้หญิงในฐานะมนุษย์จึงควรได้รับสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชายแม้ในหลายสังคมในทางปฏิบัติผู้หญิงยังมีสิทธิและสถานภาพต่ำกว่าผู้ชายก็ตาม แต่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 (พ.ศ.2491) ได้คุ้มครองสิทธิสตรีในฐานะมนุษย์โดยมีเนื้อความบางประการ ในข้อที่1 กล่าวว่ามนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ต่างมีเหตุผลและมโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ และข้อ 7 กล่าวว่าทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใดๆอันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญา และจากการยุ้งให้เกิดการเลือกปฏิบัติดังกล่าว

อย่างไรก็ดีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ให้คำจำกัดความคำว่าสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง ไม่ได้กล่าวถึงสิทธิสตรีโดยตรงเท่าใดนัก โดยสิทธิมนุษยชนก็ถือเป็นสิทธิของสตรีด้วย ทั้งนี้ในกรณีของการละเมิดสิทธิสตรีส่วนบุคคลและทางวัฒนธรรมประเพณีนั้นรัฐไม่ได้เข้าไปรับผิดชอบเท่าใดนัก ซึ่งมักมีการอ้างว่าเป็นวัฒนธรรมประเพณี จึงได้มีการเรียกร้องในระดับองค์กรสตรีระหว่างประเทศและในประเทศมากยิ่งขึ้น ต่อมาองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล และปี พ.ศ. 2419 - 2528 เป็นทศวรรษสตรีเพื่อความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ เพื่อให้ทั่วโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญของสตรีและให้แต่ละประเทศสนใจงานพัฒนาสตรีให้มากขึ้น สำหรับอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุก รูปแบบของสหประชาชาติ ไทยได้เข้าเป็นภาคีเมื่อปี พ.ศ. 2528 และได้เข้าร่วมประชุมระดับโลกว่าด้วยเรื่องสตรี ครั้งที่ 4 เมื่อปี พ.ศ. 2538 ที่สาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้พันธกรณีสากล

ที่ประเทศไทยได้ร่วมให้มีผลในทางปฏิบัติ ไทยจึงได้มีการทบทวนแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับสตรีที่ผ่านมาและคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ(กสส.) ได้แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจจัดทำแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาสตรีในทุกด้าน อีกทั้งผลักดันแก้ไขกฎหมายที่ขัดต่อความเสมอภาคของสตรี และปรับเปลี่ยนเจตคติให้สังคมได้ตระหนักถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน เป็นต้น

ประเทศไทยได้รับรองความเสมอภาคของบุรุษและสตรีในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 30 วรรค 2 โดยบัญญัติว่าบุรุษและสตรีมีสิทธิเท่าเทียมกันออกพระราชบัญญัติห้ามการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 30 ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน แม้ว่ากฎหมายจะรับรองความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชายแต่ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้หญิงยังคงมีสถานภาพไม่เท่าเทียมผู้ชายทั้งนี้สืบเนื่องมาจากประเพณี ค่านิยม และความเชื่อ ของคนในสังคมที่สืบต่อกันมา มีแนวคิดที่ว่าผู้หญิงมีสถานภาพและสิทธิต่างๆ ต่ำกว่าผู้ชาย และผู้หญิงจำนวนไม่น้อยก็มีแนวคิดที่ตนต่ำต้อยและยอมรับกับสิ่งที่สังคมได้กำหนด

วิระดา สมสวัสดิ์ (2549: 101) ได้กล่าวไว้ว่าแม้รัฐจะมีหน้าที่ในการดูแลและให้ความคุ้มครองส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของประชาชน แต่ในขณะเดียวกันประชาชนก็มีหน้าที่ที่จะต้องคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนระหว่างกันเองด้วย สิ่งสำคัญคือองค์กรหรือเครือข่ายผู้หญิงที่ได้จัดตั้งขึ้น ต้องร่วมกับองค์กรสิทธิมนุษยชนอื่นๆ ปังเจกบุคคลทั้งหญิงชายที่หวังสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงติดตามและประเมินผล รวมทั้งกระจายข้อมูล ดำเนินการ เป็นตัวแทนของผู้หญิงทั้งหลาย เพื่อให้มีการปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ และปฏิญญาต่างๆ ในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงทั่วโลกต่อไป

4. ประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของชาวม้ง

ชาวม้งเป็นชนกลุ่มหนึ่งในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่กรมประชาสงเคราะห์กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมจัดไว้ว่าเป็นกลุ่ม “ชาวเขา” ซึ่งมีด้วยกันทั้งหมด 9 กลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกัน คือ ลีซอ ม้ง เข่า มูเซอ อีเก้อ กะเหรี่ยง ลัวะ ถิ่น และขมุ และมีนโยบายเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 9 กลุ่มนี้ว่า ถ้าผู้ใดเกิดในประเทศไทยก็มีสิทธิเป็นพลเมืองไทย แต่จะไม่รวมถึงกลุ่มชนที่อยู่ในชาติพันธุ์เดียวกันกับทั้ง 9 กลุ่มดังกล่าวข้างต้นที่เพิ่งอพยพเข้ามาในประเทศไทย หลังปี พ.ศ. 2518 จากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และหลังปี พ.ศ. 2519 จากประเทศสหภาพสังคมนิยมพม่า(สุจริตลักษณ์ ศีศุดง 2539: 1)

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน จากเอกสารอันเก่าแก่ของจีน ได้มีการกล่าวถึง แม้ว หรือ ม้ง ย้อนหลังไปเกือบ 5,000 ปี โดยระบุว่าชนเผ่านี้ได้เข้ามาอยู่ในแถบกลุ่มแม่น้ำฮวงโหหรือแม่น้ำเหลืองแล้ว บรรพบุรุษของม้งได้ทำสงครามกับจีนนับตั้งแต่นั้นมาจนกระทั่งถึงสมัยจักรพรรดิฉินซีฮ่องเต้ ชาวม้งได้ถูกปราบปรามจนราบคาบ และจีนซีฮ่องเต้ได้รวมประเทศจีนทั้งหมดเป็นครั้งแรก จากนั้นจึงได้ก่อสร้างกำแพงเมืองจีนขึ้น ทำให้ชนเผ่าม้งได้อพยพหนีไปอาศัยอยู่ตามขุนเขาและถิ่นทุรกันดาร ตั้งเป็นแคว้นเล็กๆ มีผู้นำปกครองตนเอง ต่อมาจีนได้เปลี่ยนนโยบายยกย่องให้เกียรติชนเผ่าม้งเป็นตำแหน่งขุนนางในทำเนียบของจีน เพื่อต้องการยุติสงครามไม่รบพุ่งกันและให้ม้งส่งบรรณาการให้แก่จีนจนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 17 ราชวงศ์เหม็งหรือแมนจูจึงได้เปลี่ยนนโยบายใหม่โดยการทำการปราบปรามให้ชาวม้งยอมจำนน จนเกิดการสู้รบกันอย่างรุนแรงหลายแห่งในเมืองฝิงหยุน เมื่อ พ.ศ. 2009 และที่มณฑลทกวางเจา เมื่อปี พ.ศ. 2276-2278 และการต่อสู้ครั้งหลังสุดในปี พ.ศ. 2398-2424 ซึ่งชาวม้งได้ประสบความสำเร็จอย่างยอดเยี่ยม ในที่สุดก็เริ่มอพยพลงมายังหนี่ลงมาสู่ทางใต้ของจีนและดินแดนใกล้เคียง (สมัย สุทธิธรรม 2541: 7-9)

ภาพที่ 2.1 เส้นทางการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยของชาวม้งและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

ที่มา: <http://www.hilltribe.org/thai/museum/>

ในดินแดนของประเทศไทย ได้มีชาวม้งอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเขาสูงและที่ราบเชิงเขาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2400 เป็นต้นมา ตามพื้นที่ของจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ พิชญ์โลก เพชรบูรณ์ ตาก ฯลฯ ในครั้งแรกมีประชากรราว 50,000 คน ต่อมานับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาชาวม้งได้มีการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากขึ้นเรื่อยๆ ในหลายพื้นที่ (สมัย สุทธิธรรม 2541: 10) ชาวม้งในประเทศไทยนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ตามภูเขาสูงๆ ส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับ 3,000-5,000 ฟุตจากระดับน้ำทะเล

ชาวม้งในประเทศไทยสามารถแบ่งออกได้เป็นกลุ่มใหญ่ 2 กลุ่ม โดยแบ่งตามความแตกต่างทางด้านภาษา การแต่งกาย และชื่อที่ชาวม้งเรียกตัวเองเป็นหลัก กลุ่มแรกเรียก “ม้งจิว” ซึ่งแปลตามคำศัพท์จะหมายถึง “ม้งเขียว” และกลุ่ม “(ฮ)ม้งเดือว” ซึ่งแปลตามคำศัพท์จะหมายถึง “ม้งขาว” ชาวม้งเป็นกลุ่มชนที่ชอบตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ต้นน้ำซึ่งมักอยู่บนเขาที่สูงกว่าชนเผ่าอื่นๆ เพราะมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ และยากต่อการรุกรานของกลุ่มชนอื่นๆ ชาวม้งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพหลักทางเกษตรกรรม ได้แก่ การเพาะปลูกข้าว ข้าวโพด กล้วย เป็นต้น นอกจากนี้ชาวม้งยังนิยมในการค้าขายด้วย ปัจจุบันชาวม้งมีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมภายนอกค่อนข้างมาก จึงมีชาวม้งที่ทำธุรกิจการค้าเป็นจำนวนมาก เช่น การขายพืชผลทางการเกษตร การค้าขายเครื่องประดับ ผ้าปักลายม้ง และสมุนไพร เป็นต้น

ภาพที่ 2.2 พื้นที่อยู่อาศัยของชาวม้งในประเทศไทย

ที่มา: <http://www.hilltribe.org/thai/museum/>

การเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

“ม้ง” หรือ “แม้ว” เป็นคำที่คนทั่วไปใช้เรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ชาวม้งในประเทศไทยเรียกตนเองว่า “ม้ง (Hmong)” นักวิชาการบางท่านได้นิยามว่า “ม้ง” หมายถึง “อิสระชน” (free men) ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้สอบถามชาวม้งเกี่ยวกับนิยาม คำว่า “ม้ง” พบว่า “ม้ง” เป็นเพียงชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเท่านั้นมิได้มีความหมายโดยตรง แต่จากตำนานของชาวม้งเล่าว่าพระเจ้า หรือ พระผู้สร้าง (Saub) มีลูกชายคือ “ม้ง” และมีสำนวนชาวม้งที่กล่าวว่า “Hmoob yog Saub leej tub” แปลความหมายได้ว่า “ม้งคือลูกของพระเจ้า” จึงอาจกล่าวได้ว่า “ม้ง” หมายถึง “บุตรของพระผู้สร้าง” หรือ “บุตรของพระเจ้า” อย่างไรก็ตามยังหาข้อยุติเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “ม้ง” ไม่ได้ ส่วนคำว่า “แม้ว” เป็นคำที่เพี้ยนมาจากคำว่า “เหมียว Miao” ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศจีน โดยมีม้งรวมอยู่ด้วย (ยุทธพงษ์ สืบศักดิ์วงศ์ 2546: 12) คำว่า “แม้ว” หรือ “เหมียว” หมายถึง “ต้นข้าวขณะที่ยังไม่ออกรวง” (rice shoot) หรือ “บุตรของดิน” ในช่วงหลังสมัยอัน คำว่า “แม้ว” มีความหมายไปในทางว่า “ชนเถื่อนทางใต้” (southern barbarians) หรือ “คนป่า” (Lebar et als 1964: 64 อ้างใน สุจริตถักษณ์ ดีผดุง 2539: 2) ซึ่งมีนัยของการดูถูกเหยียดหยาม

สำหรับในประเทศไทยแต่เดิมเรียกกลุ่มชาติพันธุ์นี้ว่า “แม้ว” แต่ต่อมาชาวม้งรู้สึกว่าการเรียกว่า “แม้ว” นั้นเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยาม และต้องการให้คนทั่วไปเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้งตามที่ชาวม้งเรียกตนเอง การศึกษาทางวิชาการในปัจจุบันส่วนใหญ่จึงใช้คำว่า “ม้ง”

จึงสรุปได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศไทยเรียกชื่อกลุ่มของตนว่า “ม้ง” ส่วนคำว่า “แม้ว” หรือ “เหมียว” เป็นชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศจีนซึ่งมีม้งรวมอยู่ด้วย การศึกษาทางวิชาการของไทยในปัจจุบันจึงควรใช้คำว่า “ม้ง” แทนคำว่า “แม้ว” เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน

นโยบายของรัฐบาลต่อชาวม้ง

แม้ว่าชาวม้งจะอพยพมาอาศัยในดินแดนประเทศไทยตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2400 เป็นต้นมา แต่ชาวไทยส่วนใหญ่ก็แทบไม่รู้จักชาวม้งและไม่ได้ให้ความสนใจชาวม้งหรือชาวเขากลุ่มต่างๆเป็นพิเศษ ในส่วนของรัฐบาลนั้นเริ่มให้ความสนใจปัญหาชาวเขาอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ.2495 เมื่อเห็นว่าชาวเขาอยู่ห่างไกลการคมนาคม และถ้าหลัง (อมรา พงศาพิชญ์ 2547: 187)

รัฐบาลมีนโยบายต่อชาวม้งและชาวเขาเผ่าอื่นๆในลักษณะของการรวมพวก หรืออยู่ร่วมกัน(Integration) ผสมกันแบบผสมกลมกลืนชาติ (Assimilation) โดยจะพบว่าในระยะแรกๆรัฐบาลเน้นหนักไปในด้านการรวมพวกหรืออยู่ร่วมกัน แต่ต่อมามีความโน้มเอียงมาในด้านการผสมกลมกลืน ดังจะเห็นได้จากการส่งพระธรรมจาริกเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหมู่ชาวเขา การนำเอาความรู้ใหม่ๆเข้าไปเผยแพร่ ตลอดจนวิธีการต่างๆ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ชาวเขาเปลี่ยนวิถีชีวิตความเป็นอยู่และทัศนคติเป็นแบบไทยๆ นโยบายการผสมกลมกลืนของรัฐบาลประสบผลสำเร็จเป็นส่วน

ใหญ่โดยจะพบว่าชาวม้งซึ่งเป็นผู้ที่ขี้ค้มันผูกพันกับวงศ์ตระกูลอย่างแน่นแฟ้นได้นิยมเปลี่ยนชื่อแซ่สกุลมาเป็นนามสกุลแบบไทยจำนวนมากเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและชาวม้งจำนวนมากเมื่อเปลี่ยนมาใช้ชื่อสกุลเป็นไทยแล้วก็ไม่ได้ใช้ชื่อสกุลเดียวกันภายในแซ่สกุลเดิมอีกต่อไป แม้ในทางปฏิบัติชาวม้งยังคงนับญาติตามแซ่สกุล และปฏิบัติตามจารีตต่างๆของแซ่สกุลเดิม แต่เมื่อพิจารณาในระยะยาวแล้ว ทำให้เห็นว่าการผสมกลมกลืนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้จะทำให้ชาวม้งและชาวเขาเผ่าอื่นๆมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับพลเมืองไทยทั่วไป แต่อาจทำให้ชาวเขาขาดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองและหลงลืมความเป็นอัตลักษณ์ของตน เพราะวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของตนไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม แท้จริงในสังคมไทยนั้นมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ แต่จากนโยบายการผสมกลมกลืนชาติ (Assimilation) ของทางรัฐดังกล่าว จึงพบว่าในปัจจุบันมีเด็กและเยาวชนชาวม้งจำนวนมากที่พูดภาษาม้งไม่ได้และไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเลย อย่างไรก็ตามจากนโยบายของรัฐบาลก็ทำให้สถานภาพของชาวม้งเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ชาวม้งได้รับการศึกษาสูงขึ้น มีอาชีพที่มั่นคงขึ้น เป็นต้น สถานภาพและบทบาทของหญิงชาวม้งก็มีความเปลี่ยนแปลงไปตามแนวนโยบายของรัฐด้วย เช่น การกำหนดให้อัตราเพิ่มประชากรลดลง การให้ชาวเขาเป็นพลเมืองไทยที่มีคุณภาพและมีสิทธิทางกฎหมาย โดยมีทะเบียนและบัตรประจำตัวประชาชน การกระจายบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ด้านโภชนาการ และการศึกษาภาคบังคับ เป็นต้น จากนโยบายเหล่านี้ทำให้หญิงชาวม้งได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆมากขึ้น โดยเฉพาะโอกาสในการศึกษาภาคบังคับ และปรากฏว่ามีหญิงชาวม้งจำนวนมากที่สามารถศึกษาจบในระดับสูงและประกอบอาชีพที่มีเกียรติในสังคมเช่น พยาบาล ครู พนักงานบริษัท ฯลฯ ทำให้หญิงชาวม้งเหล่านี้มีสถานภาพที่สูงขึ้นด้วย

จากนโยบายการพัฒนาของรัฐทำให้มีการดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาของกรมประชาสงเคราะห์เพื่อทำหน้าที่เป็นฝ่ายนำเอานโยบายและแนวทางปฏิบัติไปดำเนินการให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยมีโครงการต่างๆ เช่น นิคมชาวเขา ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ศูนย์วิจัยชาวเขา งานพัฒนาด้านเศรษฐกิจ งานพัฒนาด้านการศึกษาแก่ชาวเขา กรมอนามัย เป็นต้น นอกจากภาครัฐแล้วภาคเอกชนก็มีส่วนร่วมในการร่วมพัฒนาชาวเขาด้วย ทำให้ชาวม้งในปัจจุบันมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ลักษณะรูปร่างหน้าตาและนิสัยใจคอของชาวม้ง

ชาวม้งส่วนใหญ่มีหน้าตาคล้ายชาวจีน และมีชาวม้งจำนวนมากที่มีหน้าตาคล้ายชาวรัสเซีย ชาวม้งมีสีผิวขาวเหลือง ฟันขาวและไม่เคี้ยวหมาก ผู้ชายชาวม้งมีรูปร่างสันทัดและสูงกว่าผู้หญิงเล็กน้อย สำหรับหญิงชาวม้งมีรูปร่างสมส่วน ผิวพรรณดีและมีหน้าตาค่อนข้างสวย

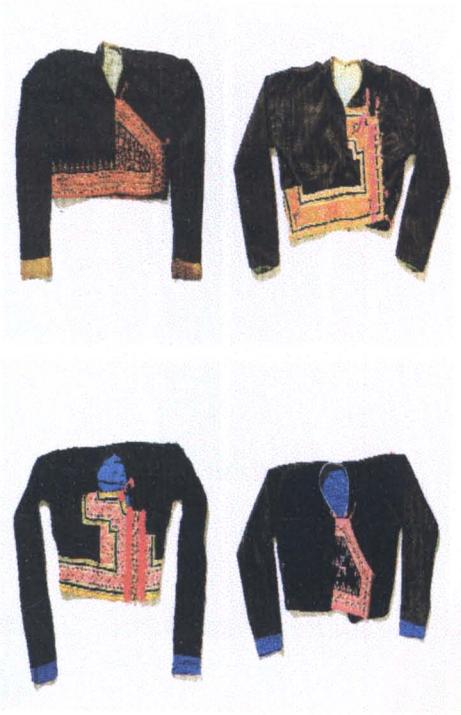
ชาวม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความขยันขันแข็งในการทำมาหากินเป็นอย่างมาก และมีนิสัยรักความเป็นอิสระ ซึ่งเป็นลักษณะที่เด่นชัด โดยเห็นได้จากประวัติศาสตร์ของชาวม้งที่พยายามหลีกเลี่ยงการถูกกดขี่และครอบงำจากจีนมาตลอดจนบางครั้งทำให้เกิดการต่อสู้และเป็นผลทำให้มีการอพยพลงมาจากใต้เช่นในปัจจุบัน ชาวม้งส่วนใหญ่เป็นคนฉลาด และรักความก้าวหน้า โดยจะพบว่าพ่อแม่ชาวม้งจะส่งเสริมให้ลูกได้เรียนหนังสือ และเด็กชาวม้งในโรงเรียนมักจะเรียนเก่ง โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ (สุจริตลักษณ์ ศีพดุง 2539: 24) ทั้งนี้เป็นเพราะชาวม้งมีนิสัยด้านการค้าขายเป็นทุนเดิม จากประวัติศาสตร์ของชาวม้งที่ต้องต่อสู้ทำสงครามกับชาวจีนมาโดยตลอดและต้องอพยพหนีภัยสงคราม ทำให้ลักษณะนิสัยใจคอโดยทั่วไปของชาวม้งจะไม่วางใจในคนแปลกหน้า จนกว่าจะได้สังเกตและศึกษาจนแน่ใจแล้วว่าอีกฝ่ายเป็นมิตร จึงจะมีท่าทีเปิดเผยจริงใจมากขึ้น

ชาวม้งส่วนใหญ่มีนิสัยต่อมตัวและหลีกเลี่ยงการปะทะและการขัดแย้ง แต่หากไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ หรือรู้สึกว่าคุณละเมิดเอาเปรียบก็จะแสดงอาการที่ก้าวร้าวและตอบโต้ในทางที่รุนแรง ลักษณะนิสัยของชาวม้งอีกประการหนึ่งคือความละเอียดอ่อนในเรื่องของการรักษาหน้ารักษาชื่อเสียง หนุ่มสาวบางรายอาจจะตัดสินใจกินฝิ่นจนตาย หากรู้สึกว่าตนเองต้องเสียหน้า ทำให้อับอายอย่างมากหรือออกหักสูญเสียคนรักไป หรือถูกค้ำว่ารุนแรงจากพ่อแม่ พี่น้อง เป็นต้น แต่ลักษณะหรือค่านิยมเหล่านี้ก็ได้ยึดถือและครอบคลุมไปทุกคนเพราะ ปัจจุบันชาวม้งมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมไปตามสังคมและวัฒนธรรมภายนอกมากขึ้น (สมัย สุทธิธรรม 2541: 33)

เสื้อผ้าและเครื่องประดับ

การแต่งกายของชาวม้งมีลักษณะที่เป็นเฉพาะของกลุ่มชน ม้งแต่ละกลุ่มก็ยังมี การแต่งกายที่แตกต่างกัน คนทั่วไปจึงเรียกม้งตามลักษณะการแต่งกาย สีและลักษณะการแต่งกายของชาวม้ง แยกออกเป็น “ม้งจื้อะ” หรือที่เรียกกันว่า ม้งเขียว ม้งดำ หรือ ม้งลาย ผู้ชายจะนุ่งกางเกงสีดำที่มีเป้ากว้างและยาว ลักษณะตัวหลวม และรัดที่ข้อเท้าคาดเอวด้วยผ้าฝ้ายสีแดงปักลวดลายอย่างงดงาม ตัวเสื้อของชายชาวม้งเขียวจะเป็นเสื้อดำตัวสั้นแขนยาวถึงข้อมือ ด้านหน้าจะผ่าด้านข้างทางซ้ายจากคอเสื้อมาจนถึงเอว ชายชาวม้งเขียวจะสวมหมวกสีดำมีพู่สีแดงบนยอดหมวกด้วย

ส่วนหญิงชาวม้งเขียวจะนุ่งกระโปรงจีบรอบตัว ซึ่งประกอบด้วยผ้า 3 ชั้นเย็บต่อกันเป็นช่วง ช่วงบนสุดจะเป็นผ้าสีขาวล้วน ช่วงกลางเป็นผ้าที่เขียนลวดลายด้วยสีผึ้ง แล้วนำไปย้อมสีน้ำเงินเข้มหรือสีกรมท่า เมื่อดัมลอกขีฟุ้งออกแล้ว จะเกิดเป็นลวดลายตลอดผืน ส่วนช่วงล่างสุดจะเป็นผ้าสีดำหรือสีน้ำเงินเข้มที่มีการปักลวดลายและกั้นด้วยผ้าสีสวยงาม นำผ้าทั้ง 3 ช่วงเย็บติดกันแล้วจับจีบรอบตัว หญิงม้งเขียวสวมเสื้อสีดำ แขนยาวถึงข้อมือ ข้างหลังมีปกเสื้อแบบปกทหารเรือปักลวดลายจากเอวมีแผ่นผ้ามีชายห้อยลงไปถึงหน้าแข้งด้านหน้าคล้ายผ้ากั้นเปื้อน หญิงม้งเขียวจะใช้ผ้าพันแข้งสีขาวหรือสีดำ และนิยมเกล้าผมเป็นมวยขนาดใหญ่ทูนไว้ข้างบนศีรษะ

ภาพที่ 2.3 เสื้อชายชาวม้ง

ภาพที่ 2.4 หมวก, กางเกง, และผ้าคาดเอวชายม้งเขี้ยว

ภาพที่ 2.5 เสื้อหญิงม้งเขี้ยว

ภาพที่ 2.6 กระโปรงหญิงม้งเขี้ยว

ภาพที่ 2.7 ผ้าคาดเอวหรือผ้ากันเปื้อนหญิงม้งเขี้ยว

ภาพที่ 2.8 ผ้าโพกศีรษะหญิงม้งเขี้ยว

อีกกลุ่มหนึ่งเรียกว่า “(ฮ)ม้งเคี้ยว” หรือที่เรียกว่า “ม้งขาว” ผู้ชายจะนุ่งกางเกงสีน้ำเงินหรือสีดำมีเป้ายาน กางเกงชายม้งขาวจะไม่รัดข้อเท้า ขากางเกงเป็นทรงกระบอกกว้างแบบกางเกงขาก๊วยของจีนที่รู้จักกันทั่วไปชายชาวม้งขาวจะใส่เสื้อตัวสั้นรัดตัวเปิดหน้าท้อง แขนยาวมีลักษณะเหมือนของชายชาวม้งเขี้ยวแต่อาจจะต่างกันที่ตัวเสื้อของชายชาวม้งขาวบางคนจะติดแผ่นผ้าสีขาวหรือสีน้ำเงินขนาดสองถึงสามนิ้วที่ปลายแขนเสื้อ

ส่วนหญิงชาวม้งขาวเมื่ออยู่กับบ้านหรือเวลาทำงานในชีวิตประจำวันรวมทั้งเวลาไปทำงานในไร่จะนุ่งกางเกงสีดำหรือสีน้ำเงินขาวลักษณะเหมือนของชาย และจะสวมกระโปรงสีขาวจีบรอบเอวสั้นแค่ช่วงเวลาไม่นานพริตต่างๆ เช่น งานปีใหม่ กระโปรงของม้งขาวจะไม่ปักลวดลาย หญิงชาวม้งขาวสวมเสื้อสีน้ำเงินหรือสีดำ ตัวยาวถึงเอวและแขนยาวถึงข้อมือ มีลวดลายที่ขอบแขนเสื้อและด้านหน้าตรงบริเวณหน้าอก มีผ้ามีชายห้อยคาดจากเอวลงมาทั้งด้านหน้าและด้านหลัง สำหรับเวลาสวมกางเกง และเฉพาะด้านหน้าเวลาสวมกระโปรง ตัวเสื้อมีปกแบบทหารเรือปักลวดลายสวยงาม ทรงผมของชาวม้งขาวนิยมเกล้าเป็นมวยขนาดเล็กไว้บนศีรษะก่อนมาทางด้านหน้าของศีรษะ (สุจริตลักษณ์ ศิลปคง 2539: 17-18)

เสื้อแขนลายของม้งจากลาว

ภาพที่ 2.9 เสื้อหญิงม้งขาว

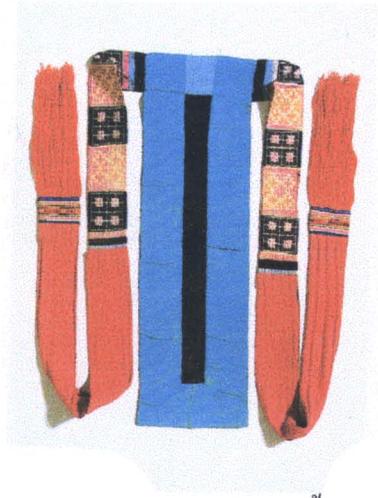
ภาพที่ 2.10 เสื้อแขนลายของม้งจากลาว
และเสื้อกากบาทแดงเข้บติดกลางหลัง
เสื้อหลังพิธีรักษาโรค

ภาพที่ 2.11 ผ้าโพกศีรษะของหญิงม้งขาว

ภาพที่ 2.12 กระโปรงหญ้าม้งขาว

ภาพที่ 2.13 ผ้าคาดเอวหรือผ้ากันเปื้อนหญ้าม้งขาว

ที่มา: พอลและอีแกน ลูวิส แปลโดย ศิริวรรณ สุขพานิช (2528: 108-115)

ภาพที่ 2.14 การแต่งกายของหญ้าม้งขาว

ภาพที่ 2.15 การแต่งกายในชีวิตประจำวัน
ของหญ้าม้งขาว

ภาพที่ 2.16 การแต่งกายของหญิงม้งขาวในช่วงประเพณีปีใหม่ม้ง

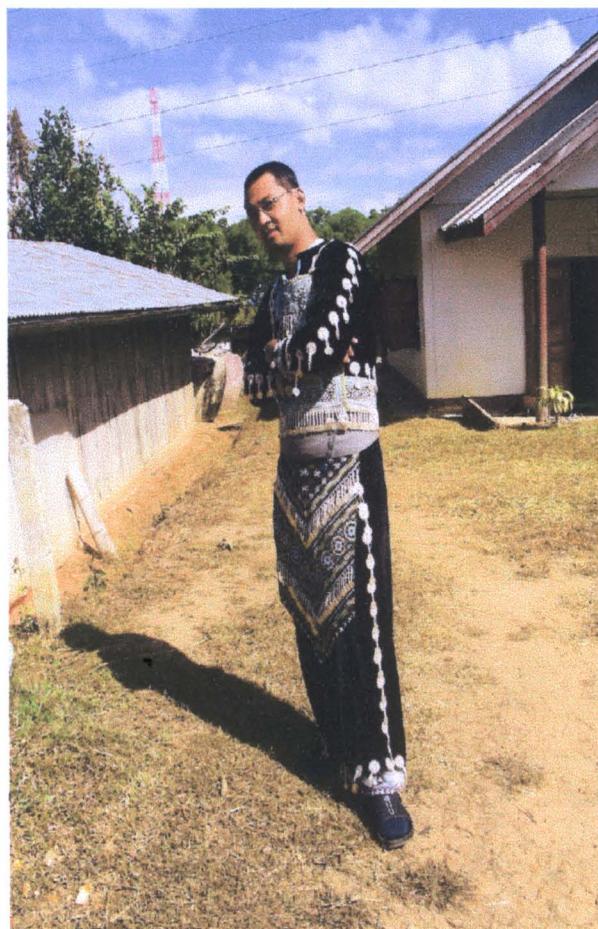
ภาพที่ 2.17 การแต่งกายในชีวิตประจำวันของหญิงม้งเขียว

ภาพที่ 2.18 การแต่งกายของหญิงม้งเขียว

ภาพที่ 2.19 การแต่งกายของชายม้งขาว

ภาพที่ 2.20 การแต่งกายของชายม้งเขียว

ภาพที่ 2.21 การแต่งกายของหญิงสาวชาวม้งในปัจจุบัน

ภาพที่ 2.22 การแต่งกายของชายหนุ่มชาวม้งในปัจจุบัน

ทั้งชาวม้งเขี้ยวและม้งขาวนิยมใช้เครื่องประดับเงินทำเป็นกำไลข้อมือ ห่วงประดับคอ คัดมหู หรือใช้เหรียญเงินเย็บติดประดับเสื้อผ้า ซึ่งจะใช้ในโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น ประเพณีปีใหม่ม้ง ชาวม้งถือว่าโลหะเงินเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งและสุขสวัสดิ์ในชีวิต จึงนิยมสะสมทรัพย์สินไว้ในรูปเครื่องประดับเงิน ซึ่งตามหมู่บ้านม้งจะมีช่างตีเหล็ก ทำเงิน ประจำหมู่บ้านรับจ้างทำเครื่องประดับต่างๆ ด้วย

ภาพที่ 2.23 เครื่องประดับเงินของชาวม้ง

วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการแต่งกายของชาวม้ง

ในชีวิตประจำวันชาวม้งจะแต่งกายด้วยชุดม้งที่เรียบง่าย หรือมิได้สวมชุดม้งแต่จะแต่งกายด้วยชุดม้งอย่างงดงามเมื่อมีโอกาสสำคัญต่างๆ เช่น

1. ประเพณีปีใหม่ม้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่างเดือนธันวาคม- มกราคมของทุกปี เป็นเวลาหลังจากการเก็บเกี่ยว ชาวม้งจะหยุดจากภารกิจการทำงานต่างๆ และเตรียมตัวเพื่อร่วมฉลองประเพณีปีใหม่ม้งซึ่งเป็นประเพณีที่ชื่นชมยินดีมากสำหรับชาวม้ง ในช่วงนี้ชาวม้งจะแต่งกายอย่างสวยงามที่สุด และจะนำเครื่องประดับเงินมาสวมประดับกายกันอย่างเต็มที่เพื่อแสดงออกถึงฐานะที่ดี ครอบครัวที่แต่งกายอย่างสวยงาม และมีเครื่องประดับเงินสวมใส่ก็แสดงให้เห็นว่าเป็นครอบครัวที่ขยันทำมาหากิน และมรดก หรือ พี่น้องผู้หญิงในครอบครัวนั้นมีความขยันขันแข็งและมีความสามารถในการเย็บปักถักร้อยเป็นอย่างมาก หญิงชาวม้งจึงต้องปักผ้าด้วยลวดลายที่สวยงามตลอดทั้งปีเพื่อนำมาสวมใส่ในเทศกาลนี้

2. พิธีแต่งงาน ในพิธีแต่งงานของชาวม้งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าอย่างสวยงาม และสวมเครื่องประดับเงิน สำหรับผู้มาร่วมพิธีจะสวมชุดม้งหรือไม่สวมก็ได้

3. พิธีศพ ในพิธีศพชาวม้งจะสวมชุดให้แก่ผู้ตายด้วยชุดม้งที่ตัดเย็บมาเพื่อศพโดยเฉพาะซึ่งมีลักษณะที่ไม่เหมือนกับชุดที่ใส่โดยทั่วไป ชุดสำหรับผู้ตายนี้ชาวม้งเรียกว่า “tsoos laus” (โจ่งเหล่า) มีลักษณะเป็นชุดม้งแบบโบราณเพราะเชื่อว่าผู้ตายจะกลับไปยังดินแดนดั้งเดิมของชาวม้ง จึงต้องมีรองเท้าที่เย็บจากผ้าใยกล้วย และร่มสีขาวหรือสีแดงให้แก่ศพด้วย ทั้งนี้ศพจะไม่สวมเครื่องประดับที่ทำจากเงินหรือโลหะเลย เพราะเชื่อว่าจะทำให้ถูกหลานจับไปใช้ได้ป่วยและไม่เป็นสุข สำหรับผู้มาร่วมในพิธีศพจะแต่งกายด้วยชุดม้งที่เรียบง่าย หรือไม่สวมชุดม้งก็ได้

4. พิธีการอื่นๆ นอกเหนือจากประเพณีหรือพิธีการที่ได้กล่าวมาแล้ว ชาวม้งอาจจะแต่งกายด้วยชุดม้งในโอกาสหรือพิธีการสำคัญต่างๆ อีก ทั้งนี้ไม่ได้มีการกำหนดหรือเจาะจงแต่อย่างใด

ภาษา

ภาษาม้งอยู่ในตระกูลแม้ว-เย้า หรือ ม้ง-เมี่ยน ใช้กันในชาวม้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และบางส่วนของจีนจัดเป็นภาษาคำโดด โดยหนึ่งคำมีเสียงพยัญชนะต้น สระ และวรรณยุกต์ ไม่มีเสียงตัวสะกด มีวรรณยุกต์สนธิหรือการผสมกันของเสียงวรรณยุกต์เมื่อนำคำมาเรียงต่อกันเป็นประโยค ในประเทศไทยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ภาษาม้งเขียว หรือ ม้งจิว (Hmong Njua) และ ภาษาม้งขาว หรือ (ฮ)ม้งเดี้ยว (Hmong Daw) แม้ภาษาของกลุ่มม้งทั้งสองจะมีความแตกต่างกันแต่ก็สามารถสื่อสารเข้าใจกันได้

ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง ชาวม้งมีตำนานที่ได้เล่าสืบทอดต่อกันมาว่าในอดีตชาวม้งมีภาษาเขียนเป็นของตนเองซึ่งผู้ชายจะเป็นผู้ที่เรียนและเขียนบันทึกความรู้ต่างๆ แต่หลังจากม้งได้ทำสงครามกับจีนเป็นเวลานานและประสบความพ่ายแพ้ ชาวจีนจึงทำลายหลักฐานการเขียนบันทึกต่างๆ ของชาวม้งจนหมดสิ้น อีกทั้งชายชาวม้งจำนวนมากเสียชีวิตในสงคราม ที่เหลือก็ถูกจับไปเป็นเชลย เหลือเพียงเด็กและผู้หญิงชาวม้งซึ่งไม่รู้หนังสือ ชายชาวม้งจึงตั้งให้หญิงชาวม้งเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมการเขียนโดยการเย็บปักถัວอักษรของชาวม้งเป็นลวดลายต่างๆ ไว้บนเสื้อผ้า ซึ่งเมื่อชาวม้งต้องอพยพหนีสงครามเป็นเวลานาน อีกทั้งไม่มีผู้คนที่ถ่ายทอดความรู้ แม้จะมีการปักลวดลายลักษณะต่างๆ บนเสื้อผ้าของชาวม้ง ซึ่งสืบทอดโดยผู้หญิงแต่ก็ไม่มีใครสามารถบอกความหมายได้ และลวดลายต่างๆ เหล่านี้ก็สูญหายไปจำนวนมาก ทำให้ชาวม้งไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง อย่างไรก็ตามมีผู้สนใจภาษาม้งพยายามประดิษฐ์อักษรม้งหรือนำอักษรในภาษาอื่นมาใช้ เช่น ในประเทศไทยบางครั้งเขียนด้วยอักษรไทย แต่อักษรที่นิยม

อย่างแพร่หลาย คือ อักษรโรมันซึ่งมีลักษณะการใช้ดังนี้

พยัญชนะ

ในภาษาม้งมีพยัญชนะทั้งหมด 57 ตัวแยกเป็น พยัญชนะตัวเดียว พยัญชนะควบกล้ำ 2 ตัว พยัญชนะควบกล้ำ 3 ตัว และพยัญชนะควบกล้ำ 4 ตัว ดังต่อไปนี้คือ

1. พยัญชนะตัวเดียว มีทั้งหมด 18 ตัว คือ c d f g h k l m n p q r s t v x y z

2. พยัญชนะควบกล้ำ 2 ตัว มีทั้งหมด 22 ตัว คือ kh qh ch ts ny hn th nt np ph tx

xy hl nk nq nr dh rh nc pl hm ml

3. พยัญชนะควบกล้ำ 3 ตัว มีทั้งหมด 14 ตัว คือ tsh nth txh nts nph nrh

hml หรือ hnl nkx nqh nch ntx npl plh hny

4. พยัญชนะควบกล้ำ 4 ตัว มีทั้งหมด 3 ตัว คือ nplh ntsh ntxh

สระ

1. สระเดี่ยว ได้แก่ a (สระอา) i (สระอี)

e (สระเอ) w (สระเอือ)

u (สระอุ) o (สระออ)

2. สระประสม ได้แก่ oo (สระโอง) aa (สระอาง)

ee (สระเออง) aw (สระเออ)

ia (สระเอีย) au (สระเอา)

ua (สระอัว) ai (สระไอ)

วรรณยุกต์

ภาษาม้งมีเสียงวรรณยุกต์ 7 เสียง ได้แก่

1. b อ่านว่า จิเซี๋ย

2. d อ่านว่า จิต้อ

3. g อ่านว่า จิหน่ง

4. j อ่านว่า จิคู้

5. m อ่านว่า จิหนี่ยะ

6. s อ่านว่า จิหมู่

7. v อ่านว่า จิกู้

ลักษณะการตั้งบ้านเรือน

ชาวม้งนิยมตั้งบ้านเรือนบนภูเขาสูง โดยปกติมักจะตั้งหมู่บ้านอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลราว 3,000-5,000 ฟุต แต่ปัจจุบันเนื่องจากประชากรม้งมีจำนวนมากขึ้นประกอบกับรัฐบาลจำกัดพื้นที่ทำกินเพื่อการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารบนภูเขาทำให้ชาวม้งมีพื้นที่ทำกินอย่างจำกัด ชาวม้งจำนวนมากจึงอพยพมาอยู่ในพื้นราบมากขึ้น

ชาวม้งนิยมตั้งบ้านเรือนในลักษณะภูมิประเทศที่เป็นเนินเขา หรือในหุบเขา ปลายเนินเขาที่ลาดลงไปต้องมีลำธาร ไหลผ่านตลอดปี ชาวม้งจะนำน้ำมาใช้โดยการไปตักหรือต่อน้ำเข้าสู่หมู่บ้านโดยลำรางไม้ไผ่ และนิยมสร้างฝายขนาดเล็กเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ ชาวม้งให้ความสำคัญกับการเลือกทำเลที่ตั้งบ้านเรือนใกล้กับต้นน้ำเพราะเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์สามารถจะทำมาหากินได้ตลอดปี อีกทั้งการอาศัยอยู่บนพื้นที่สูงเป็นการยากต่อการรุกรานของชนเผ่าอื่นๆ และอากาศที่หนาวเย็นตลอดปีมักจะปลอดภัยจากเชื้อไข้มาลาเรีย และ โรคอื่นๆ ในพื้นที่ราบด้วย

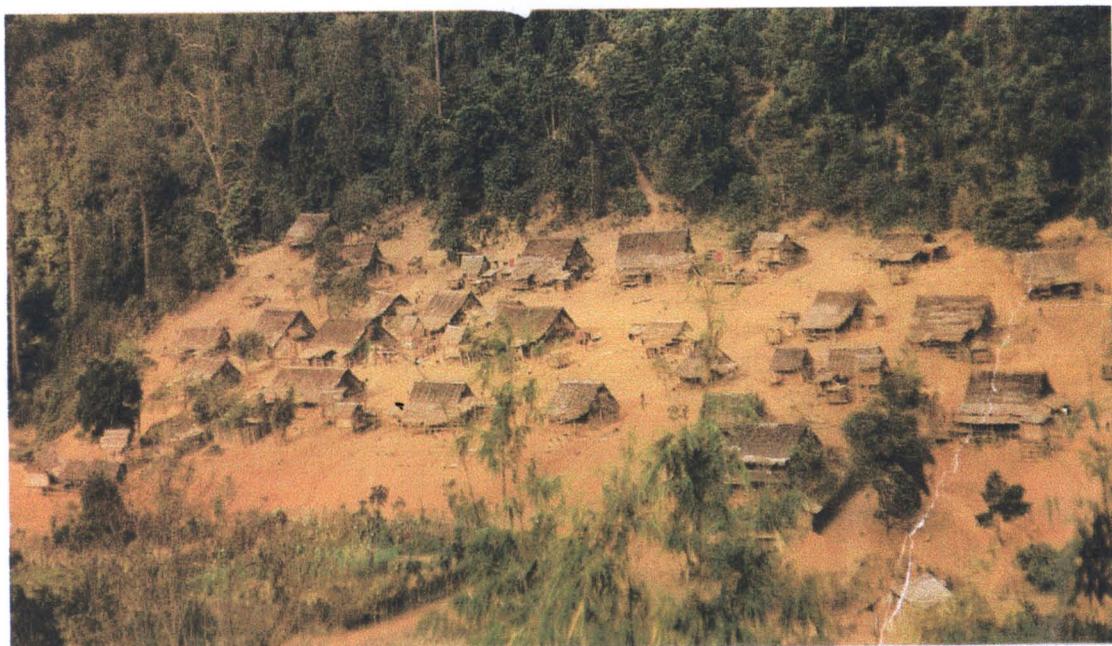
ส่วนใหญ่ชาวม้งจะปลูกบ้านอยู่เป็นกลุ่มๆ ใกล้ชิดกันในหมู่เครือญาติซึ่งจะมีตั้งแต่ 6-7 หลังคาเรือน จนถึง 100 หลังคาเรือนขึ้นไป บ้านของชาวม้งนิยมสร้างติดพื้นดินซึ่งจะร่อนน้ำให้ขึ้นแล้วกระทุ้งดินจนแน่นแข็งแรงราวกับพื้นปูนซีเมนต์ ในบ้านจะมีส่วนที่ยกขึ้นจากพื้นดินเพื่อเป็นที่นอนและเก็บเสื้อผ้าสิ่งของสำคัญ ในอดีตชาวม้งจะสร้างบ้านโดยใช้วัสดุธรรมชาติเช่น ไม้ไผ่สับหรือ ไม้เนื้อแข็ง และมุงหลังคาด้วยหญ้าคา หรือวัสดุจากธรรมชาติอื่นๆ ชาวม้งไม่นิยมทำหน้าต่างในบ้านแต่จะมีการเจาะรูหรือทำช่องเล็กๆ เพื่อให้อากาศถ่ายเท เนื่องจากในอดีตม้งมักจะอาศัยอยู่บนภูเขาสูงที่มีอากาศหนาวเย็นตลอดปี แต่ปัจจุบันสังคมม้งมีการติดต่อกับสังคมภายนอกค่อนข้างมากทำให้ลักษณะบ้านเรือนของชาวม้งมีการเปลี่ยนแปลงคล้ายลักษณะบ้านของชาวพื้นราบ และใช้วัสดุก่อสร้างเช่น อิฐ ปูน เป็นต้น

ชาวม้งเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับทำเลที่ตั้งบ้านเรือนเป็นอย่างมาก ก่อนจะสร้างบ้านเรือนจะต้องมีการเสี่ยงทายว่าทำเลเหมาะแก่การสร้างบ้านเรือนหรือไม่ เช่น ด้านหน้าของบ้านจะต้องหันออกทางลาดเนินเขา จึงจะเป็นทำเลที่ดี เมื่อได้ฤกษ์ยามในการสร้างบ้านชาวม้งจะเรียกญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านมาช่วยกันสร้างบ้านซึ่งต้องช่วยกันสร้างให้เสร็จภายในหนึ่งวัน เมื่อยกเสาเอกแล้วเจ้าของบ้านจะต้องประกาศความเป็นเจ้าของเพื่อให้ผีร้ายทั้งหลายออกไป โดยจะสร้างเตาไฟและศาลชั่วคราวก่อนแล้วจึงสร้างส่วนอื่นๆ ของบ้านต่อไป หลังจากสร้างบ้านเสร็จแล้วจะต้องมีการเช่นไหว้ศาลเจ้าบรรพชนด้วยไก่ผู้ไก่เมียอย่างละตัวและเชิญผีบรรพชนและผีเหย้าผีเรือนทั้งหลายให้เข้ามาอยู่ในศาล นอกจากนั้นยังต้องเช่นไหว้ผีประตูบ้านที่ประตูเข้าออกใหญ่หน้าบ้านด้วยไก่ผู้ไก่เมียอย่างละตัวเพื่อให้คุ้มครองสัตว์เลื้อยและพืชพันธุ์ในไร่นา และแขวนดาบไม้ไว้เหนือประตูทางเข้าเพื่อป้องกันภูติผีที่จะเข้ามาทำร้าย (พอลและอีแลน 2528: 122)

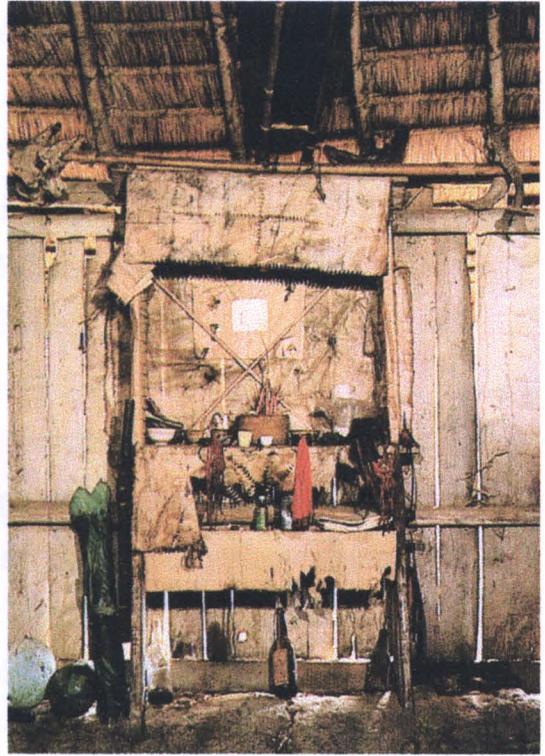
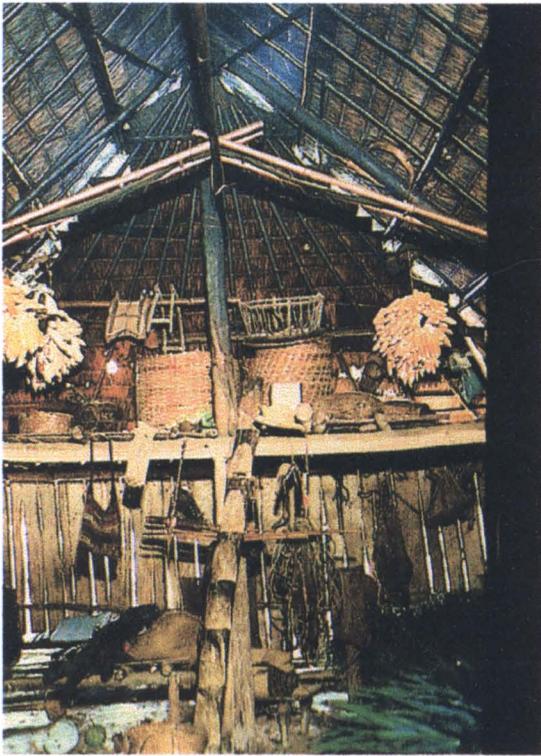
ลักษณะภายในของบ้าน ระหว่าง ม้งเขียว และ ม้งขาว จะมีความแตกต่างกัน เช่น บ้านม้งขาวจะมี 2 ประตู คือ ประตูหน้าและประตูด้านหลัง สำหรับประตูด้านหน้าจะมีความสำคัญ ในการประกอบพิธีสำคัญต่างๆซึ่งต้องเข้าออกโดยใช้ประตูนี้ ส่วนประตูด้านหลัง หรือด้านข้างเป็น ประตูที่ไม่ค่อยมีความสำคัญในด้านพิธีกรรมมากนัก แต่ทั้งสองประตูก็สามารถเดินเข้าออกในชีวิต ประจำวันได้ ถัดจากประตูด้านหน้าทางซ้ายมือ มักนิยมทำเป็นห้องนอนของสมาชิกภายใน ครอบครัว โดยพ่อกับแม่จะนอนห้องแรก ถัดไปจะเป็นห้องนอนของลูกๆ หากมีสมาชิกหลายคนใน บ้านอาจเพิ่มห้องนอนทางด้านขวามือก็ได้ แต่ปกติจะเป็นที่เก็บเมล็ดพันธุ์พืช และเป็นที่ตั้งของครก กระเดื่องสำหรับตำข้าว ถัดเข้าไปกลางบ้านจะมีเตาไฟเล็ก ใช้สำหรับหุงหาอาหาร หรือนั่งจิบชา พื้นที่เตาไฟเล็กนี้ใช้เป็นที่รับแขก นั่งพูดคุยหน้าเตาไฟ ต่อไปเป็นประตูด้านข้าง และเตาใหญ่ พร้อม เครื่องครัวอยู่เกือบท้ายเรือน ด้านขวามือฝาเรือนตรงกันข้ามประตูบ้านจะมีแผ่นกระดาศ สีขาว สี่เหลี่ยม ขนาดเท่าฝ่ามือติดอยู่เรียกว่า สีกะ และ ทำเน้ง หิ้งผีประจำบ้านอยู่ด้วย

สำหรับลักษณะบ้านของชาวม้งเขียว ที่แตกต่างกับม้งขาว คือ บ้านจะมีประตูด้านหน้า ประตูเดียว ฝาด้านประตูไม่มีการหักมุมเข้าไปจากแนวชายคา และเตาไฟเล็กสำหรับรับแขกจะอยู่ บริเวณด้านขวาของประตู พร้อมกับห้องรับแขก

ลักษณะของบ้านม้งทั้งสองกลุ่มนี้เป็นลักษณะประเพณีทั่วไป แต่ไม่ได้มีกฎตายตัวใน การปฏิบัติ เช่น บ้านบางหลังอาจไม่มีเตาไฟใหญ่ หรือ ไม่มีครกกระเดื่องก็ได้ บางบ้านอาจเก็บขี้ ้งข้าวหรือเมล็ดพันธุ์พืชไว้ในขุ้งฉางนอกบ้านก็ได้ (สมัย สุทธิธรรม 2541: 20-21)

ภาพที่ 2.24 หมู่บ้านชาวม้งในอดีต

ภาพที่ 2.25 ห้องใต้หลังคาสำหรับเก็บพืชพันธุ์และ
สิ่งของเครื่องใช้

ภาพที่ 2.26 ศาลภายในบ้านชาวม้ง

ที่มา: พอลและอีแลน กูวิต แปลโดย ศิริวรรณ สุขพานิช (2528: 108-115)

ภาพที่ 2.27 ลักษณะบ้านเรือนของชาวม้งในปัจจุบัน
ถ่ายภาพโดย นายสมชาย ชำรงไทยสกุล

วัฒนธรรมและความเชื่อของชาวม้งที่มีความสัมพันธ์ต่อสถานภาพและบทบาทของหญิงชาวม้ง

1. การเกิด

ชาวม้งมีความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดว่าเมื่อแรกเกิดได้ 3 วัน จึงจะทำพิธีเรียกขวัญและตั้งชื่อเด็ก ซึ่งจะถือว่าเด็กนี้เป็นคนสมบูรณ์แล้ว แต่ถ้าเด็กที่เกิดใหม่เสียชีวิตลงภายใน 3 วันแรกที่จะทำพิธีดังกล่าว เขาจะนำศพไปฝังอย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตองนัก เมื่อเด็กคลอดออกมา ถ้าเป็นเด็กชายจะฝังกรวไว้บริเวณเสาผีของบ้าน และหากเป็นเพศหญิงจะฝังกรวไว้ได้เพียงในห้องนอนของคู่สามีภรรยา นั้น ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้หญิงจะแต่งงานออกเรือนไป ในขณะที่ผู้ชายจะต้องสืบสกุลและรับภารกิจของครัวเรือนต่อกันมา ชาวม้งจะนิยมลูกชายมากกว่าลูกสาว ความคาดหวังที่มีต่อเพศชาย เป็นสิ่งที่สังคมครอบครัวม้งปรารถนามากที่สุดเมื่อบางครั้งครอบครัวไม่สามารถมีลูกชายตามที่ครอบครัวคาดหวัง ก็จะมีการตั้งครรภ์และมีลูกไปเรื่อยๆจนกว่าจะได้ลูกชาย นอกจากนี้หากว่าภรรยาไม่สามารถมีลูกชายให้กับสามีและครอบครัวสามี สามีก็สามารถมีภรณาน้อยได้ การมีภรณาน้อยจึงมักปรากฏในชุมชนให้เห็นเสมอ จากวัฒนธรรมดังกล่าวทำให้หญิงม้งมีสถานภาพต่ำกว่าชายมาตั้งแต่เกิด ลูกสาวไม่เป็นที่ปรารถนาเท่าลูกชาย และได้รับโอกาสทางสังคมน้อยกว่า ค่านิยมดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นจาก “สุภาษิตคำสอนม้ง” ซึ่งรวบรวมและแปลโดย ประสิทธิ์ ธีปรีชา (2537: 33) ดังนี้ cuaj lub cub tawg sov tsis cuag ib lub hnuv, cuaj leeg ntxhai zoo tsis cuag ib leeg tub แปลความหมายว่า “เตาไฟเก่าเตาอุ่นไม่เท่าดวงอาทิตย์ดวงเดียว ลูกสาวเก่าคนดีไม่เท่าลูกชายคนเดียว”

2. การอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูลูกของชาวม้งนั้น เมื่อลูกยังเล็กบิดาและมารดาจะมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนบุตรชายหญิงไม่ต่างกันมากนัก โดยจะสั่งสอนเกี่ยวกับการให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ การเป็นคนซื่อสัตย์ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น และการช่วยเหลืองานพ่อแม่ในครอบครัว เป็นต้น แต่เมื่อบุตรชายหญิงเริ่มโตบิดาจะเป็นผู้อบรมสั่งสอนลูกชายและมารดาจะเป็นผู้อบรมสั่งสอนลูกสาว ลูกชายจะได้รับการอบรมศึกษาเกี่ยวกับการเป็นผู้นำครอบครัว จารีตประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา การงานประเภทเลี้ยงม้า วัว ควาย และการเลือกคู่เมื่อบุตรชายเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งปรากฏในสุภาษิตคำสอนของม้งดังนี้ Hlais nqaij ntshaw zoo rian , ua neej nyob ntshaw zoo pojniam. แปลความหมายว่า เพื่อนเนื้ออยากได้มีคดี ดำรงชีวิตอยู่อยากได้ภรรยาที่ดี และ Muab nkauj tubnkeeg los ua niam, zoo li muab kav tsawb ua ko riam. แปลความหมายว่า เอาหญิงเกียจร้านมาเป็นภรรยา เสมือนเอาถ่านกลั้วมาทำเป็นค้ำมีด (ประสิทธิ์ ธีปรีชา 2537: 34)

จากสุภาษิตคำสอนนี้สามารถสะท้อนค่านิยมและความเชื่อของชาวม้งได้ว่าหญิงม้งจะต้องเป็นผู้รับใช้ดูแลสามีและเป็นแรงงานที่สำคัญในครอบครัว ฉะนั้นชาวม้งจึงปลูกฝังความคิด

ให้แก่มหาวิทยาลัยตั้งแต่เริ่มเป็นวัยรุ่นเกี่ยวกับการเลือกคู่ที่ขยันขันแข็งในการทำงานเป็นสำคัญ

นอกจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวแล้ว เนื่องจากลูกชายจะเป็นผู้สืบสกุลของบิดาและจะต้องเป็นผู้อาศัยอยู่กับบิดามารดาและเลี้ยงดูบิดามารดาเมื่อยามชรา ดังนั้นการศึกษาจึงต้องให้ลูกชายเรียนก่อนเป็นอันดับแรกเสมอ สำหรับลูกสาวอาจจะได้รับโอกาสในการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตบ้างก็ต่อเมื่อบุตรชายได้รับโอกาสแล้ว หรืออาจไม่ได้รับโอกาสเลย (สถาบันวิจัยชาวเขตรวมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม 2542 : 23)

หญิงชาวม้งจะได้รับอบรมสั่งสอนจากมารดาเกี่ยวกับการเย็บปักถักร้อย การทำอาหาร การดูแลน้อง และการให้อาหารแก่สัตว์เลี้ยงในบ้านเช่น ไก่ หมู เป็นต้น นอกจากนั้นหญิงม้งยังได้รับการปลูกฝังความคิดให้เป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน ปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น การเสียสละ และการให้เกียรติบิดามารดา และ พี่ชายน้องชายในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อเตรียมตัวในการเป็นลูกสะใภ้ที่ดีในอนาคต เพราะหน้าที่สำคัญของหญิงม้งก็คือการเป็นภรรยาและลูกสะใภ้ที่ดี ดังปรากฏจากสุภาษิตคำสอนชาวม้ง ดังนี้ Ua niamtsev yuav ua zoo, tsev neeg thiaj nto moo; ua niamtsev yuav muaj tswvyim, thiaj pab tau tsevneeg dim. แปลความหมายได้ว่า เป็นแม่บ้านที่ดี ครอบครัวจึงมีชื่อเสียง เป็นแม่บ้านที่มีปัญญา จึงช่วยให้ครอบครัวรอดพ้น และ Ua nyab, thiaj pomqab, ua sev, thiaj pomkev. แปลความหมายได้ว่า เป็นสะใภ้จึงจะรู้แท้ เป็นภรรยาจึงจะเห็นจริง (ประสิทธิ์ ธีปรีชา 2537: 38)

3. การเกี่ยวพาราตีและการแต่งงาน

เมื่อเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น การเกี่ยวพาราตีจะเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ระหว่างเพศชายเพศหญิงและนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์และแต่งงานในที่สุด วัฒนธรรมของชาวม้งเปิดโอกาสให้ชายหนุ่มหญิงสาวได้เกี่ยวพาราตีกันในช่วงค่ำคืนหลังจากเสร็จสิ้นการงานและบิดามารดาเข้านอนแล้ว หรือการเกี่ยวพาราตีในช่วงเทศกาลปีใหม่ โดยมีกฎเกณฑ์ คือ ห้ามหนุ่มสาวที่มีเชื้อสกุลเดียวกันเกี่ยวพาราตีกันเพราะถือว่าเป็นพี่น้อง และห้ามหนุ่มสาวเกี่ยวพาราตีหรือมีความสัมพันธ์ทางเพศกันในบ้านเพราะถือว่าเป็นการผิดผี การมีเพศสัมพันธ์ของหนุ่มสาวจึงเป็นเรื่องที่ต้องปกปิด อย่างไรก็ตามในวัฒนธรรมม้งการมีความสัมพันธ์ทางเพศของหนุ่มสาวก่อนแต่งงานก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องผิด แต่ไม่ได้หมายความว่าหนุ่มสาวที่เป็นคู่รักจะต้องมีเพศสัมพันธ์กันเสมอไป สถานภาพของหญิงชาวม้งในวัยสาวนี้จึงถือว่าค่อนข้างมีอิสระในการตัดสินใจเลือกคบเพื่อนชาย บทเพลงหนึ่งของชาวม้งได้กล่าวถึงหญิงม้งไว้ว่า

“บนท้องฟ้าเป็นที่อยู่ของผีฟ้า บนภูเขาเป็นที่อยู่ของพวกเราชาวม้ง เวลานี้เจ้าโตเป็นสาวแล้ว และเรายังหนุ่ม ผีฟ้าสร้างเราชายหญิงให้เกิดมาคู่กันเพื่อให้ครองแผ่นดินใหญ่ภูเขากว้าง เจ้าเป็นสาวเปรียบเสมือนดอกไม้ในยามคืนถูกหอมอกกับความมืดปกคลุมจนมองไม่เห็น ถ้าถูกแสงแดดอ่อนในตอนเช้าเสียบ้างจะได้รู้รสความอบอุ่น เข้ามักรักถนอมตัวไว้ทำไมในวัยสาวในเมื่อเจ้ามี

อิสระกระโดดโคตโคตเดินเขียงนางกวาง เพราะว่าเวลาเข้ามีสามีแล้วเขาจะล้ามเข้าไปกับหลักอย่าง หมู และใช้งานเข้าอย่างทาสซึ่งถูกซื้อตัวมา แม่น้องสาวเอ๋ยเมื่อถึงเวลานั้นเจ้าไม่มีโอกาสคืนให้ หลุดจากบ่วงหรือก จงมาใช้ชีวิตเรริงสุขในวัยสาวกับชายเช่นข้าเถิด ข้าจะร้องเพลงอันไพเราะให้ เจ้าฟังและจะพาเจ้าไปชมดอกฝิ่นสีม่วงสีขาวในไร่ของข้า ณ บนไหล่เขาถูกโน้น”

(เสถียร ฉันทะ 2544: 45)

หากหญิงสาวตั้งครร์กชายหนุ่มจะต้องรับผิดชอบโดยการแต่งงาน ซึ่งการแต่งงานของชาวม้งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การชื้อตามประเพณี การหนีตามกัน และการหลุดในกรณีทีหญิงสาวไม่เต็มใจ ซึ่งการแต่งงานในแบบต่างๆจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้มีการจ่ายสินสอดแล้ว การแต่งงานในวัฒนธรรมชาวม้งเรียกว่า “yuav poj niam” (หยั่ว ป้อ เหนียะ) แปลว่า “การชื้อเมีย” สินสอดจะเป็นเงินแท่ง จำนวน 5 แท่ง หรือเงินบาทประมาณ 12,000-35,000 บาท เมื่อแต่งงานแล้ว ภรรยาจะต้องไปอยู่บ้านสามีและตัดขาดจากครอบครัวและศิบรรพบุรุษเดิมของตนเอง สถานภาพของหญิงชาวม้งที่แต่งงานแล้วจะเปลี่ยนไปคือจะต้องอยู่ภายใต้การปกครองของสามีและเชื่อฟังให้เกียรติสามี เพราะสามีถือว่าได้ “ชื้อเมีย” แล้ว ภรรยาจึงมีลักษณะเป็นสมบัติของสามี

สำหรับหญิงสาวที่ตั้งครร์กโดยฝ่ายชายไม่ยอมรับจะมีสถานภาพที่ตกต่ำมาก เพราะฝ่ายชายอาจเสียแค่ค่าสินไหมเป็นเงิน 8,000-25,000 บาทให้แก่ฝ่ายหญิงและบิดามารดาของฝ่ายหญิงเท่านั้น และหญิงสาวผู้นั้นจะไม่สามารถทำคลอดในบ้านของบิดามารดาตนเองได้เพราะถือว่ามีผิด เมื่อถึงกำหนดใกล้คลอด บิดามารดาจะสร้างกระท่อมเล็กๆให้บุตรสาวเพื่อคลอดบุตร และต้องอยู่ไฟเป็นเวลาประมาณ 1 เดือน จึงอนุญาตให้กลับเข้ามาอยู่ร่วมในบ้านได้ หญิงสาวที่ตั้งครร์กโดยไม่มีสามีจะถูกตีดินนินทาและเป็นที่รังเกียจของสังคมถือว่าเป็นหญิงไม่ดีและไม่มีชายหนุ่มต้องการแต่งงานกับเธออีกต่อไป ลูกที่เกิดมาจะเป็นเด็กมีปมด้อย บางครั้งหญิงสาวเหล่านี้ต้องจำยอมในการเป็นภรรยาน้อยเพื่อให้หลุดพ้นจากสถานภาพดังกล่าว

เมื่อแต่งงานแล้วสถานภาพของหญิงชาวม้งจะดีขึ้นก็ต่อเมื่อสามารถมีลูกชายให้แก่ครอบครัวของสามี หากไม่สามารถมีลูกชายให้แก่ครอบครัวของสามี สถานภาพของเธอจะตกต่ำและต้องยินยอมให้สามีมีภรรยาน้อยเพื่อให้ได้ลูกชายในการสืบทอดตระกูลต่อไป อย่างไรก็ตามพบว่าแม้สามีจะมีภรรยาน้อย และพาเข้ามาอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ภรรยาหลวงก็ต้องยอมรับสภาพและมีการพ้องหย่าน้อยมาก ทั้งนี้เพราะหญิงชาวม้งเมื่อแต่งงานก็ถือได้ว่าได้ตัดขาดจากตระกูลเดิม และศิบรรพบุรุษเดิมของตนไปแล้ว ไม่สามารถกลับมาอยู่กับบิดามารดาของตนได้ หากต้องหย่าขาดจากสามีและกลับมา บิดามารดาต้องสร้างกระท่อมเล็กๆให้เธออาศัยอยู่ และหากเจ็บป่วยหรือเสียชีวิตจะต้องให้ญาติฝ่ายสามีมารับฝังศพ หญิงนั้นจะไม่สามารถเสียชีวิตในบ้านของบิดามารดาตนเองได้ เพราะถือว่าผิด อีกทั้งหญิงเหล่านี้ยังเป็นที่ดูถูกของสังคมด้วย หญิงชาวม้งจึงเลือกที่จะอยู่ในสถานภาพที่สามีมีภรรยาน้อยมากกว่าสถานภาพของหญิงที่หย่าร้าง

จากวัฒนธรรมดังกล่าวของชาวม้งทำให้หญิงชาวม้งมีสถานภาพที่ต่ำกว่าชาย ตั้งแต่เกิดเพราะครอบครัวชาวม้งจะคาดหวังลูกชายมากกว่าลูกสาว เนื่องมาจากวัฒนธรรมการสืบทอดสกุลฝ่ายชาย โอกาสทางการศึกษาของเพศชายจะสูงกว่าเพศหญิง หญิงชาวม้งมีบทบาทที่จำกัด ภายใต้วัยหนุ่มและค่านิยมดังกล่าวของชาวม้ง แม้ในวัยสาวหญิงชาวม้งจะมีโอกาสในการเลือกคบเพื่อนชาย และมีสิทธิในการเลือกคู่ แต่เมื่อมีการตั้งครรภ์โดยมิพึงประสงค์ หรือในกรณีที่ตั้งงานแล้วเกิดการหย่าร้าง หญิงชาวม้งจะตกเป็นจำเลยสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ภาพที่ 2.28 หนุ่มสาวชาวม้งโยนลูกช่วงในประเพณีปีไหมม้ง เพื่อเกี่ยวพาราสักัน

4. การสืบสกุล

สังคมม้งถือการสืบสกุลของฝ่ายชายเป็นหลัก (patrilineal society) มีระบบแซ่สกุลเป็นพื้นฐานของสังคม หรือเป็นโครงสร้างของสังคมเป็นระบบที่คอยควบคุมจัดการสังคม เช่น ห้ามเกี่ยวพาราสักันระหว่างหนุ่มสาวที่มีแซ่สกุลเดียวกัน การประกอบพิธีกรรมตามประเพณีต่างๆในกลุ่มคนที่มีแซ่สกุลเดียวกันและนับถือผีบรรพบุรุษเดียวกัน หรือหากมีปัญหาในสังคมผู้นำแซ่สกุลจะต้องเป็นผู้เจรจาไกล่เกลี่ยปัญหา เป็นต้น เต็งเม็ง อย่างลือซัย (2550: 253-254) ได้กล่าวถึง “ผู้หญิงกับระบบแซ่สกุล” ว่าสังคมม้งเป็นสังคมที่ยึดถือระบบ “แซ่สกุล” หรือ “clan” เป็นพื้นฐานและระบบสืบทอดที่ผ่านฝ่ายชาย ดังนั้นระบบแซ่สกุลจึงเปรียบเสมือนระบบหนึ่งที่ควบคุมโดยผู้ชาย ระบบแซ่สกุลของม้งมีการประกอบสร้างขึ้นมาเพื่อเป้าหมายคือการแต่งงาน ซึ่งนิทานปรัมปราเรื่องหนึ่งได้กล่าวถึงการกำเนิดแซ่สกุลไว้ดังนี้

“ครั้งหนึ่งนานมาแล้วในสมัยที่ยังไม่มีมนุษย์เกิดขึ้นมาอยู่บนโลกใบนี้ ในขณะนั้นมีเทวดาคองค์หนึ่งซึ่งเห็นว่าโลกสมควรมีมนุษย์ดำรงอยู่ เทวดาผู้นั้นจึงได้ใช้มีดปาดเอาเนื้อของตนเองแล้วทิ้งกระจายไปหลายที่หลายทาง หลายวันต่อมาเทวดาคองค์ดังกล่าวกลับมาดูในที่ที่ตนเองทิ้งเนื้อไปปรากฏว่ามีมนุษย์เกิดขึ้น เนื้อที่ตกลงไปที่ใดก็กลายเป็นแซ่สกุลนั้น จึงกำเนิดแซ่สกุลต่างๆ เช่น แซ่ว่านนั้นเป็นเนื้อส่วนที่ตกลงไปในสวนควัว ซึ่งในภาษาม้งคำว่าสวนควัวหรือสวนเรียกว่า “ว่า” (Vaj) หมายถึงแซ่ว่าหรือแซ่ว่าน (Vang/Vaj) และแซ่ย่างเป็นส่วนที่ตกไปในฝูงแพะ ซึ่งในภาษาม้งเรียก “ย่า” (yaj) หมายถึงแซ่ย่างหรือแซ่ย่า (Yang/yaj) และแซ่อื่นๆก็กำเนิดขึ้นในลักษณะเดียวกันตั้งแต่นั้นมาชาว ม้งจึงกำเนิดขึ้นพร้อมแซ่สกุล” (เต็งเม็ง อย่างเถี่ยวซัย 2550: 253-254)

ผู้เขียนได้ให้ทัศนะไว้ว่าแซ่สกุลในสังคมม้งอาจถูกสร้างขึ้นมากำหนดขึ้นมาในสมัยใดสมัยหนึ่งหรือช่วงใดช่วงหนึ่งซึ่งยังไม่มีใครสามารถค้นหาคำตอบได้ ซึ่งมีบางทัศนะมองว่าระบบแซ่สกุลในสังคมม้งนั้นอาจเป็นการนำเอาระบบแซ่สกุลของชาวจีนมาใช้ซึ่งยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ อย่างไรก็ตามแซ่สกุลก็เป็นตัวกำหนดที่ควบคุมการแต่งงานในสังคมม้งและเป็นการถือเครือญาติร่วมบรรพบุรุษเดียวกันด้วย แต่เป็นระบบที่ควบคุมหรือให้สิทธิในการสืบทอดผ่านผู้ชายหรือฝ่ายชายฝ่ายเดียว แซ่สกุลของผู้หญิงจึงมีไว้เป้าหมายเดียวคือการแต่งงานและการเกี่ยวพาราติระหว่างหนุ่มสาวเท่านั้น ไม่ได้รับสิทธิในการสืบทอดแต่อย่างใด ตรงข้ามกับผู้ชายที่ความสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นเรื่องที่สำคัญมากเพราะเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม จารีตประเพณี และการดำรงชีวิต อย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้เพราะสังคมม้งเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับจารีตประเพณีเป็นอย่างมาก ซึ่งจารีตประเพณีจะเป็นตัวยึดเหนี่ยวสังคมไว้และเป็นตัวกำหนดสถานภาพและบทบาทของคนในสังคมด้วย ชาว ม้งจะมีความสัมพันธ์ ทางสายเลือดที่แน่นเหนียวมาก โดยมีการสืบทอดตระกูลทางบิดา ซึ่ง รัลนา มณีประเสริฐ (2541 : 110-111) อ้างใน เสถียร ฉันทะ(2544 : 34) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาว ม้ง 3 ระดับ คือ

ประการแรก “ตัวลุเส่ง” หมายถึงคนแซ่เดียวกัน ชาว ม้งถือว่าผู้ที่มีแซ่สกุลเดียวกันกับกลุ่มตนเองเป็นพี่น้องกัน ถึงแม้ไม่ใช่ญาติกันโดยตรง แต่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน และการถือแซ่ดังกล่าวยังเป็นการกำหนดไม่ให้ชายหญิงที่มีแซ่เดียวกันแต่งงานกันอีกด้วย

ประการที่สอง “ก้อดี” หมายถึง เป็นกลุ่มที่มีแซ่สกุลเดียวกันและเป็นญาติพี่น้องกัน เป็นความสัมพันธ์อีกระดับหนึ่งที่มีความใกล้ชิดกันมากกว่าระดับคนแซ่เดียวกัน แต่ทั้งนี้อาจทำพิธีบางอย่างร่วมกันไม่ได้เพราะถือผีบรรพบุรุษไม่เหมือนกัน

ประการที่สาม “ตัวคู่อั้ง” หมายถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือดที่ใกล้ชิดกันมากที่สุด เพราะนับถือผีบรรพบุรุษเดียวกัน และเป็นการนับถือญาติที่เป็นความสัมพันธ์ที่เข้มข้นสามารถที่จะตายและจัดงานศพในบ้านของกันและกันได้

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติของชาวม้งเหล่านี้เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงที่มาและสถานภาพของแต่ละคนและยังเกี่ยวพันกับวิถีชีวิต จารีตประเพณีต่างๆในสังคม อีกทั้งทำให้ชาวม้งช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามยากลำบาก ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งปรากฏจากสุภาษิตคำสอนของชาวม้ง ดังนี้ Tsis noj mov yuav tshaib plab, tsis yuav kwv yuav tij ces yuav tu dab;

Tsis noj mov yuav tuag, tsis yuav kwv yuav tij ces yuav tu dab qhuas. แปลว่า ไม่กินข้าวแล้วท้องจะหิว ไม่เอาพี่เอน้องแล้วจะขาดศาสนา ไม่กินข้าวแล้วจะตาย ไม่เอาพี่เอน้องแล้วจะขาดพิธีกรรม (ประสิทธิ์ ธีปรีชา 2537: 29)

สุภาษิตนั้นนอกจากจะเป็นคำสอนให้ญาติพี่น้องรู้จักสามัคคีกันแล้ว ยังเป็นคำสอนที่ดำรงไว้ซึ่งสังคมแบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) หรือ ระบบชายเป็นใหญ่ โดยผ่านพิธีกรรม ประเพณี คำว่า “kwvtij” (ก้อตี) ในที่นี้หมายถึงการนับญาติฝ่ายบิดา หรือแซ่สกุลฝ่ายบิดาเพียงข้างเดียว เพราะหญิงม้งเมื่อแต่งงานแล้วความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องฝ่ายตนจะถูกตัดขาดเกือบสิ้นเชิง ดังคำสอนของบิดามารดาที่มีต่อลูกสาวของตนในพิธีแต่งงานตอนหนึ่งกล่าวว่า

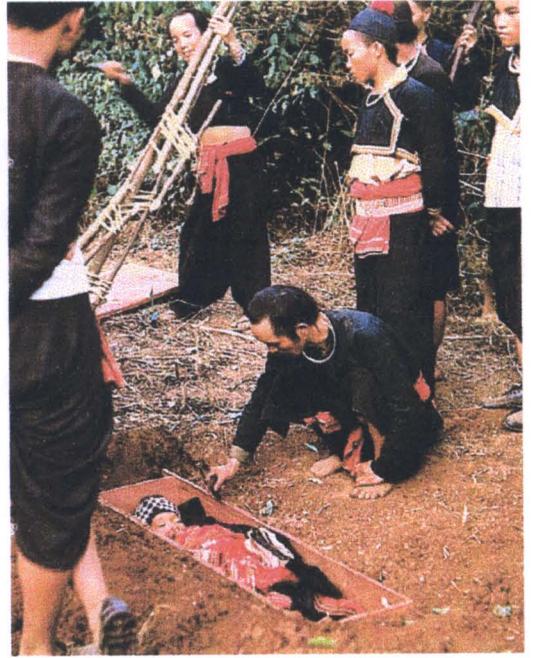
“...ต่อไปนี้ลูกจงรู้ว่าลูกไปเป็นคนของฝ่ายโน้น(ชาย)แล้ว พ่อแม่ที่แท้จริงคือพ่อแม่ทางฝ่ายโน้น พ่อแม่เดิมเป็นเพียงผู้ให้กำเนิดลูกเท่านั้น ไม่ใช่พ่อแม่ที่แท้จริงอีกต่อไป ลูกจะต้องไปเป็นคนของฝ่ายโน้น ต้องไปปรนนิบัติพ่อแม่พี่น้องของสามีซึ่งเป็นพ่อแม่ญาติพี่น้องที่แท้จริงของลูก ลูกต้องไปทำหน้าที่ที่ดีของลูก หากลูกจะกลับมาหาพ่อแม่เดิมลูกจะต้องได้รับการยินยอมจากฝ่ายโน้น ลูกจะมาหาพ่อแม่เดิมต้องให้สามีพามา ถ้าสามีไม่มาด้วยจะถือว่าลูกมีปัญหา กับสามี และพ่อแม่ทางโน้น พ่อแม่ทางนี้จะไม่ยินดีต้อนรับ...”

(สถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม 2542 : 25)

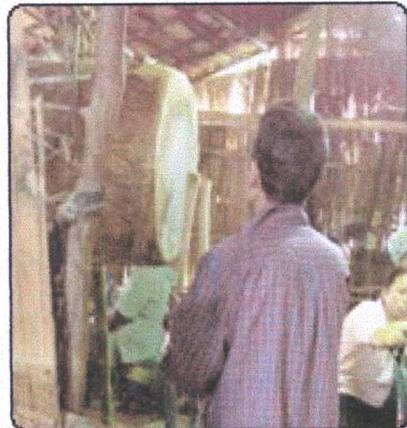
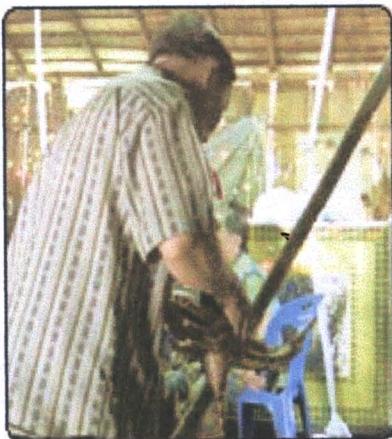
5. การตาย

เมื่อมีคนตาย ชาวม้งจะมีพิธีกรรมเกี่ยวกับคนตาย โดยต้องอาบน้ำ ผัดหน้า ทาแป้ง แต่งตัวให้คนตายด้วยเสื้อผ้าใหม่ จะมีผู้สวดเพื่อบอกให้ผู้ตายทราบว่า ได้ตายไปแล้ว และควรเดินทางไปทางไหนจึงจะได้พบกับบรรพบุรุษของตนเอง คนเป่าแคนและคนร้องเพลงจะทำหน้าที่ร้องเพลงและเป่าแคนเพื่อบอกผู้ตายถึงทิศทางที่จะต้องเดินทางไป เครื่องดนตรีที่ใช้ในพิธีศพจะมีแคนและกลอง เสียงแคนและเสียงกลองจะเป็นสัญลักษณ์แสดงว่ามี การประกอบพิธีศพในหมู่บ้าน โดยเฉพาะกลองจะมีในพิธีศพเท่านั้น ส่วนการเป่าแคนในงานศพก็จะใช้เพลงเฉพาะเท่านั้น ในพิธีศพบุตรชายที่แต่งงานแล้วของผู้ตายทุกคนต้องฆ่าวัวอย่างน้อยคนละ 1 ตัวเพื่อใช้ในการทำบุญให้ผู้ตายและเลี้ยงแขกในงานด้วย ทั้งยังเชื่อว่าวิญญาณของผู้ตายจะได้นำวัวนั้น ไปใช้แรงงานในโลกหน้า และวัวจะนำทางวิญญาณของผู้ตายไปสวรรค์ด้วย(สุจริตลักษณ์ ศีผดุง 2539: 15) จากความเชื่อและพิธีกรรมดังกล่าวทำให้ชาวม้งให้ความสำคัญกับลูกชายมากเพราะถือว่าเป็นผู้ฆ่าวัวให้แก่พ่อแม่ในพิธีศพ การที่ลูกสาวตัดขาดจากตระกูลเดิมและไม่สามารถมาทำหน้าที่

ดังกล่าวได้ จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลูกสาวมีบทบาทและคุณค่าในครอบครัวน้อยกว่าลูกชาย อย่างไรก็ตามในพิธีศพของชาวม้งลูกสาวที่แต่งงานไปแล้วจะต้องกลับมาร่วมพิธีไว้อาลัยและมีสิทธิในการจะนำเนื้อวัวส่วนหนึ่งกลับบ้านในฐานะลูกคนหนึ่งด้วย และตามประเพณีลูกสาวมีบทบาทคือปักผ้าสวยงามให้บิดามารดาคนละผืน ผ้าเหล่านั้นจะถูกนำมาเย็บประกอบเป็นชุดให้แก่บิดามารดาเวลาสิ้นชีวิตลง (สมัย สุทธิธรรม 2541: 43)

ภาพที่ 2.29 เสื้อผ้าสำหรับผู้ตาย ที่เตรียมไว้อย่างงดงาม   ภาพที่ 2.30 การฝังศพของชาวม้ง
ที่มา: พอลและอีแลน ลูวิส แปลโดย ศิริวรรณ สุขพานิช (2528: 108-115)

ภาพที่ 2.31 การเป่าแคนในพิธีศพ

ภาพที่ 2.32 การตีกลองในพิธีศพ

ที่มา: <http://www.hilltribe.org/thai/museum/>

5. ประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตของชาวม้งบ้านเข็กน้อย

ชาวม้งกลุ่มหนึ่งได้อพยพจากจังหวัดเชียงราย พะเยา และน่าน มาอาศัยอยู่ในเขตรอยต่อของ 3 จังหวัด คือ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย เมื่อ พ.ศ. 2488 และได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2475 หลายหมู่บ้าน เช่น บ้านเข็กเก่า บ้านป่าหวาย บ้านห้วยทราย บ้านแม้วหัวผา บ้านเขาขาด ฯลฯ โดยราษฎรยี่อาชีพนเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพ

ปี พ.ศ. 2511 ผลกระทบจากการเมืองของประเทศ และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชาวม้ง เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ได้เข้าแทรกซึมและปลุกกระดมเป็นเหตุให้ราษฎรชาวม้งได้ถูกแยกออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งได้หลบหนีเข้าป่า เพื่อร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และอีกกลุ่มหนึ่งเข้าร่วมกับทางรัฐบาล พ.ศ. 2513-2514 ทางกองทัพภาคที่ 3 กรมประชาสงเคราะห์และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้จัดพื้นที่ให้กับชาวม้งกลุ่มที่ได้เข้าร่วมกับฝ่ายรัฐบาล ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 45,000 ไร่ เพื่อให้ราษฎรชาวม้งกลุ่มดังกล่าวได้เข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพมาจนปัจจุบันนี้ จากนโยบาย 66/2523 ทำให้ราษฎรชาวม้งกลุ่มที่ได้หลบหนีเข้าป่าได้กลับเข้ามามอบตัวต่อทางการ และส่วนใหญ่จะย้ายเข้ามาอยู่ที่บ้านเข็กน้อย (ในขณะนั้น) เนื่องจากมีญาติอยู่ในหมู่บ้านอยู่แล้ว ทำให้ปัจจุบันมีราษฎรอาศัยอยู่ในตำบลเข็กน้อยเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าจะมีการจัดสรรพื้นที่บางส่วนให้ราษฎรชาวม้งไปอาศัยอยู่บ้างแล้วก็ตาม จากงานวิจัยของไพฑูรย์ คัสเซ่ (2527: 85-102) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่าในอดีตการดำเนินงานของคอมมิวนิสต์ที่จะใช้ชาวเขา โดยเฉพาะชาวม้งเป็นเครื่องมือนั้นต้องประสบกับอุปสรรคที่หนักเอากการอยู่เพราะชาวม้งในประเทศไทยไม่เคยมีความรู้สึกเป็นอริต่อชาวไทย อีกทั้งชาวไทยเองก็ไม่เคยสนใจหรือแทบไม่รู้จักชาวม้งด้วยซ้ำ คอมมิวนิสต์จึงต้องเอาชนะใจชาวม้งให้ได้โดยการศึกษาเกี่ยวกับชาวม้งโดยละเอียดและเข้าไปใช้ชีวิตอยู่กับชาวม้งพูดภาษาม้ง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ชาวม้งได้มีโอกาสเลือกเอาชาวไทยเป็นมิตรเสียก่อน ต่อจากนั้นจึงใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อที่ชาวม้งกำลังถูกคุกคามโดยรัฐบาล เพื่อให้ชาวม้งเกิดสัญชาตญาณในการปกป้องตนเอง เพราะธรรมชาติของชาวม้งไม่ฝักใฝ่ในสงครามแต่จะสู้เมื่อเกิดความรู้สึกว่าถูกคุกคามเท่านั้น ถึงกระนั้นชาวม้งจำนวนมากก็ไม่อาจเข้าใจลัทธิคอมมิวนิสต์และปฏิเสธลัทธินี้โดยเด็ดขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่คอมมิวนิสต์พยายามให้ชาวม้งมีภรรยาเพียงคนเดียว และให้ชายและหญิงมีความเท่าเทียมกัน อันไม่ใช่ธรรมเนียมของม้งเลย ซึ่งชาวม้งไม่ยอมทำลายขนบประเพณีเก่าของตน อาจกล่าวได้ว่ากรณีที่ชาวม้งในไทยบางส่วนถูกบังคับให้ลุกขึ้นต่อสู้กับกองทัพไทยนั้นเป็นเพราะต้องตกอยู่ในภาวะแห่งความหวาดกลัวและถูกข่มขู่ อย่างไรก็ตามพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก็พบกับความล้มเหลวด้วยสาเหตุหลายประการ และชาวม้งที่เคยเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ก็ได้มอบตัวต่อเจ้าหน้าที่ไทย

ภาพที่ 2.33 ชุมชนเข็กน้อย
ถ่ายภาพโดย นายสมชาย ชำรงไทยสกุล

ภาพที่ 2.34 บ้านเข็กน้อย หมู่ 4
ถ่ายภาพโดย นายสมชาย ชำรงไทยสกุล

ภาพที่ 2.35 อดีตองร้อย ช.ข.ส ที่ 31

ที่มา: <http://www.oknation.net>

บ้านเข็ญน้อย ได้รับการประกาศจากกระทรวงมหาดไทยให้เป็นตำบล เมื่อปี 2532 โดยมี นายประจวบ ฤทธิ์เนติกุล เป็นกำนัน ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นสภาตำบลเมื่อปี พ.ศ. 2537 และได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเข็ญน้อย ชั้น 5 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540 ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเข็ญน้อย ได้รับการปรับขนาดเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง

ภาพที่ 2.36 องค์การบริหารส่วนตำบลเข็ญน้อย

ถ่ายภาพโดย นายสมชาย ชำรงไทยสกุล

สภาพภูมิศาสตร์

ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเพชรบูรณ์ ระยะทางห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ 80 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ประมาณ 44 กิโลเมตร มีพื้นที่กรปกครอง ประมาณ 72 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 45,000 ไร่

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านห้วยทราย ตำบลห้วยเสี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ทิศใต้ ติดต่อกับ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

สภาพภูมิประเทศ มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาใหญ่่น้อยสลับซับซ้อนคล้ายกับทะเลภูเขา บางแห่งสูงชันมาก มีความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 500- 1,400 เมตร เข็กน้อยเป็นชื่อเรียกตามลำน้ำเข็ก สำหรับพื้นที่ป่าแถบนี้ จะเป็นป่าไม้เบญจพรรณ และมีต้นก่อ ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ตระกูลปาล์ม ลักษณะคล้ายต้นตาล แต่มีผลออกมากคล้ายหมาก กระจายอยู่ทั่วไปทั้งตำบล สภาพป่าเหลืออยู่น้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตพื้นที่บริเวณตำบลเข็กน้อยเป็นยุทธศาสตร์ที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยใช้เป็นจุดโจมตีการลำเลียงทหารของรัฐบาลไทย ทำให้รัฐบาลต้องล้มปทานป่าดังกล่าวให้แก่เอกชน และเมื่อการปฏิวัติสิ้นสุดลง ป่าบริเวณดังกล่าวก็มีสภาพเป็นป่าที่ถูกทำลายเกือบหมด ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีการปลูกป่าซ่อมแซมเป็นป่าสนเขา

สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศ มีอากาศหนาวเย็นตลอดปี ฤดูร้อนอากาศไม่ร้อนจัด ฤดูหนาวอากาศเย็นจัด อุณหภูมิต่ำสุดที่เคยวัดได้เฉลี่ยประมาณ 5 องศาเซลเซียส ในช่วงระหว่างเดือน ธันวาคม – กุมภาพันธ์ สำหรับฤดูฝนจะมีฝนตกชุก

การปกครองและประชากร

องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย มีเขตพื้นที่การปกครอง 1 ตำบล ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน โดยจำแนกได้ดังนี้ หมู่ 1 บ้านห้วยน้ำขาว, หมู่ 2 บ้านเข็กน้อย, หมู่ 3 บ้านปากกล้วย, หมู่ 4 บ้านเข็กน้อย, หมู่ 5 บ้านลำลือเก่า, หมู่ 6 บ้านปากทาง, หมู่ 7 บ้านศักดิ์เจริญ, หมู่ 8 บ้านชัยชนะ, หมู่ 9 บ้านประกอบสุข, หมู่ 10 บ้านเจริญพัฒนา, หมู่ 11 บ้านศิรีรัตน์, หมู่ 12 บ้านสันติสุข ประชากรทั้งหมด 13,193 คน

การเกษตร

ประชากรส่วนใหญ่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย มีอาชีพทางการเกษตร พืชที่ปลูกเช่น ข้าว โปดเลี้ยงสัตว์ มันเทศ กะหล่ำปลี แครอท กระชายดำ กระชายขาว ไม้ผล ระบบการเกษตรของตำบลเข็กน้อย อาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติเป็นหลัก เนื่องจากพื้นที่ในการทำการเกษตรเกือบทั้งหมดเป็นที่ลาดชัน จึงไม่สามารถก่อสร้างระบบชลประทานเพื่อการเกษตรได้ ประกอบกับในตำบลเข็กน้อยเป็นพื้นที่ราชพัสดุของ กรมธนารักษ์ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน และจำนวนพื้นที่ทำกินไม่เพียงพอ จึงทำให้ปัจจุบันราษฎรส่วนใหญ่ของตำบลเข็กน้อย ต้องไปเช่าพื้นที่เพื่อทำการเกษตรนอกเขตตำบลเข็กน้อย การประกอบอาชีพที่สำคัญในตำบลเข็กน้อย แยกได้ดังนี้

1. พืชผัก พื้นที่ปลูกประมาณ 1,000 ไร่
2. พืชไร่ พื้นที่ปลูกประมาณ 5,000 ไร่
3. ไม้ผล พื้นที่ปลูกประมาณ 300 ไร่

สภาพทางสังคม

การศึกษา

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมู่ที่ 1,3,5,7,8,9,10 จำนวน 7 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เอกชน จำนวน 2 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา(ขยายโอกาส) จำนวน 2 แห่ง

ภาพที่ 2.37 โรงเรียนบ้านเข็กน้อย

ถ่ายภาพโดย นายสมชาย ชำรงไทยสกุล

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

สถาบันและองค์กรทางศาสนาในตำบลเข็กน้อย ประกอบด้วย โบสถ์คริสต์ 4 แห่ง
สำนักสงฆ์ 1 แห่ง

สาธารณสุข

โรงพยาบาลของรัฐ จำนวน – แห่ง, สถานีอนามัยประจำตำบล จำนวน 1 แห่ง ,
สถานียาบาลเอกชน จำนวน 3 แห่ง , ร้านขายยาเภสัชกร จำนวน 1 แห่ง

ภาพที่ 2.38 สถานีอนามัยเข็กน้อย
ถ่ายภาพโดย นายสมชาย ชำรงไทยสกุล

ภาพที่ 2.39 คลินิกผดุงครรภ์โดยพยาบาลวิชาชีพชาววัง
ถ่ายภาพโดย นายสมชาย ชำรงไทยสกุล

ภาพที่ 2.40 เข็มน้อยเกสซ์ จ่ายยาโดยเภสัชกรชาววัง
ถ่ายภาพโดย นายสมชาย ชำรงไทยสกุล

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สถานีตำรวจย่อย จำนวน 1 แห่ง , จุดตรวจประจำตำบล จำนวน 1 แห่ง , สถานีดับเพลิง จำนวน 1 แห่ง

ทรัพยากรธรรมชาติ

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสูงและภูเขา มีการหักล้างทางป่าทำไร่เลื่อนลอย ทำให้สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีต้นไม้และเป็นพื้นที่การเกษตรจึงทำให้มีการเผาป่าทำให้สภาพป่าไม้เป็นป่าเสื่อมโทรม ส่วนสภาพป่าที่ยังคงเหลืออยู่ในเขตพื้นที่ก็ยังเป็นทรัพยากรหลักที่เอื้อผลประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลเข็มน้อย ตลอดจนในภาพรวมของอำเภอเขาค้อ

การบริการขั้นพื้นฐาน

การคมนาคมตำบลเข็มน้อย ประกอบด้วย ถนนลาดยาง 1 สาย, ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก 15 สาย, และถนนลูกรัง 5 สาย

การโทรคมนาคม

ที่ทำกาโทรไปรษณีย์ จำนวน 1 แห่ง , สถานีโทรคมนาคม จำนวน 1 แห่ง

ไฟฟ้า

อัตราการมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนร้อยละ 98

มวลชนจัดตั้ง

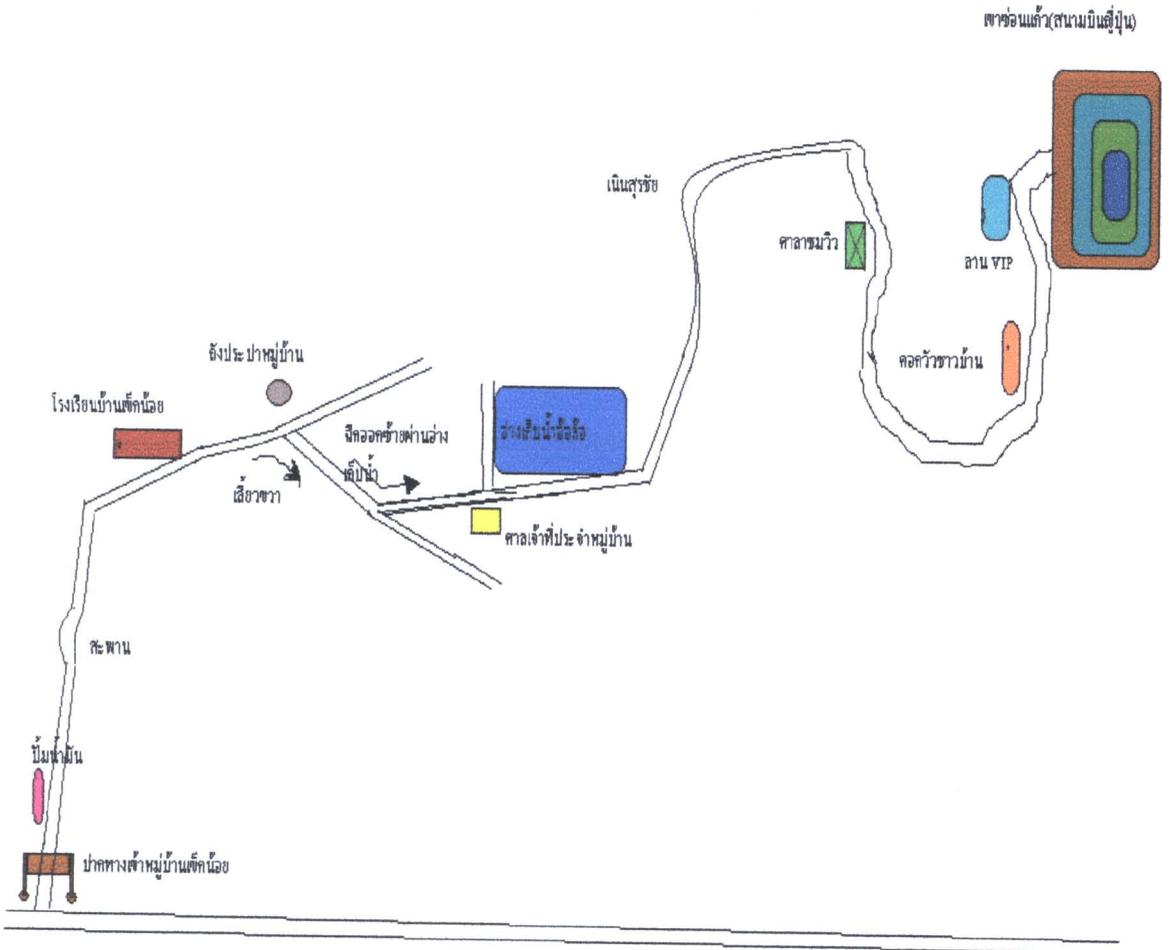
ลูกเสือชาวบ้าน จำนวน 2 รุ่น ๆ ละ 480 คน , - คณะกรรมการหมู่บ้าน อพป.

จำนวน - รุ่น ๆ ละ 70 คน , - ลูกเสือ อปพร. จำนวน 1 รุ่นๆละ 52 คน

(<http://www.pajcai.com1/4/2551>)

แผนที่บ้านเจ๊กน้อย

ภาพที่ 2.42 แผนที่บ้านเจ๊กน้อย

ที่มา: <http://www.weekendhobby.com>

6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พงษ์พันธ์ พนาสันติกุล (2539: 77,80) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการเกษตรบนพื้นที่สูงของสตรีเผ่าม้ง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าหญิงชาวม้งส่วนใหญ่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ถึงร้อยละ 90.04 สามารถอ่านได้ แต่เขียนไม่ได้ร้อยละ 3.00 และสามารถอ่านออกเขียนได้มีเพียงร้อยละ 6.6 ทางด้านสังคมในเรื่องการติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และการเข้ารับการฝึกอบรมการเกษตรจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยไม่พบว่าได้มีการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรและการเข้ารับการฝึกอบรมการเกษตรเลย ส่วนใหญ่จะเป็นพ่อบ้านเสียมากกว่า ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติการเกษตรหรือเรื่องใดก็ตามมักเป็นหน้าที่ของพ่อบ้าน

สมควร ใจกระจ่าง (2542: 9-10) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นชาวเขาเผ่าม้ง ได้กล่าวถึงสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวเขาเผ่าม้ง ว่าวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าม้งมีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้นและมากกว่าเผ่าอื่นๆ เนื่องจากมีอาชีพทำไร่และค้าขายพืชไร่ ลักษณะครอบครัวของชาวเขาเผ่าม้งเป็นแบบครอบครัวขยายและยอมรับการที่สามีมีภรรยาได้หลายคน ทำให้ฝ่ายชายเป็นใหญ่ในครอบครัว เพศชายมีสถานภาพสูงกว่าเพศหญิงด้วยเหตุที่จารีตประเพณีชาวเขาเผ่าม้งมีการสืบสกุลทางฝ่ายชาย บุตรชายจะเป็นผู้สืบทอดหน้าที่เกี่ยวกับพิธีกรรมของครัวเรือนต่อจากบิดา การแต่งงานถูกรับรู้ในความหมายว่า “การซื้อเมีย” เพราะฝ่ายชายจะต้องเสียค่าสินสอดหรือค่าตัวเจ้าสาว และพรากรเจ้าสาวมาจากครอบครัวตนเองมาเป็นสมาชิกและแรงงานใหม่ของครอบครัวฝ่ายชาย และผู้ชายจะเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องสำคัญทั้งหมดในครอบครัว วิธีการแต่งงานที่ชาวเขาเผ่าม้งใช้กันอยู่มีหลายลักษณะ แต่ที่นิยมกันมากคือ “การลุด” ชายหนุ่มพึงใจสาวใดจนปลงใจว่าจะลุดมาเป็นภรรยา เมื่อได้โอกาสเหมาะเมื่อผู้หญิงอยู่ตามลำพังแต่ต้องอยู่นอกตัวบ้าน คณะชายหนุ่มจะช่วยกันลุดหญิงสาว ไปยังบ้านของตน หรือบ้านของญาติที่แซ่ตระกูลเดียวกับหนุ่มผู้ลุด โดยที่ฝ่ายหญิงจะเต็มใจหรือไม่เต็มใจก็ตาม หากหญิงสาวร้องขอความช่วยเหลือ มารดาหรือญาติที่เป็นหญิงจะมาช่วยกันขอร้องหญิงสาวกลับ ญาติพี่น้องที่เป็นชายหรือแม้แต่บิดาของหญิงสาวเองจะไม่เข้ามาช่วยเหลือหรือยุ่งเกี่ยวเลย หากการลุดไม่สำเร็จก็จะถือว่าเป็นโมฆะ แต่หากลุดสำเร็จภายใน 3 วัน ฝ่ายชายจะจัดผู้แทนไปกับชายหนุ่มเพื่อขอขมาต่อบิดามารดาของหญิงสาว และการแต่งงานจะถือว่าเสร็จสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้จ่ายค่าสินสอดเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

เสถียร ฉันทะ (2544: 38) ได้กล่าวถึงสถานภาพของสตรีชาวม้งไว้ในงานวิจัยเรื่อง บทบาทชายหญิงด้านอนามัยเจริญพันธุ์ กรณีศึกษาชุมชนม้งแห่งหนึ่งในจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทยว่า ชาวม้งก็เหมือนกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ให้ความสำคัญกับการมีบุตรเพราะต้องการผู้สืบสกุล และเหตุผลอื่นทั้งเรื่องของการต้องการขยายเผ่าพันธุ์เครือญาติและแรงงานในระบบการผลิตของครอบครัว ค่านิยมกับความคาดหวังที่มีต่อเพศของบุตรจึงมีสูง โดยเฉพาะความคาดหวังต่อ

การมีบุตรเพศชายเพราะถือว่าการมีบุตรเป็นเพศชายเป็นทรัพย์สินที่มีค่าสูงสุดของครอบครัว กระบวนการกล่อมเกลาทางสังคมวัฒนธรรมที่มีต่อความคาดหวังของเพศบุตรเริ่มต้นตั้งแต่มังไม่ได้ตั้งครรภ์ ทัศนคติของครอบครัวที่มี ปู่ย่า ตายาย และเครือญาติที่มีความคาดหวังและต้องการเพศบุตรเป็นตัวกำหนดสถานภาพทางสังคมที่มีต่อเพศชายและเพศหญิง เพศชายจึงเป็นสิ่งสำคัญในสังคม ส่วนบุตรเพศหญิงเมื่อโตขึ้นและแต่งงานก็จะถูกตัดขาดจากการถือผีของครอบครัวและหันไปถือผีของครอบครัวสามีจึงเสมือนหมดสิ้นความสัมพันธ์เชิงสังคมครอบครัวในฐานะพ่อแม่ลูกหรือพี่น้องกับครอบครัวเดิม นอกจากนี้เนื้อหาของอุดมการณ์เกี่ยวกับเพศที่ผู้หญิงเป็นสมบัติของผู้ชายยังสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังต่อเพศบุตรซึ่งชาวม้งกล่าวว่า “การแต่งงานผู้ชายต้องเสียสินสอดให้กับพ่อแม่ฝ่ายหญิงจึงเปรียบเสมือนเป็นการซื้อมา ผู้หญิงจึงต้องมาถือผีทางฝ่ายชาย ส่วนใหญ่คนม้งจึงอยากมีลูกชายเพราะ ‘ได้อยู่ดูแลพ่อแม่’” สถานภาพทางสังคมของผู้หญิงม้งจึงเปรียบเสมือนสินค้า เป็นเพียงวัตถุที่มีชีวิตที่สามารถซื้อหาได้ด้วยเงินตราซึ่งในที่นี้ก็คือสินสอดนั่นเอง

ธงชัย ศรีเมือง (2545: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง สถานภาพภายหลังการแต่งงานของสตรีเผ่าม้ง กรณีศึกษา บ้านทับเบิก ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีหลายสถานภาพคือ ฐานะถูกสะใภ้ ฐานะภรรยา และในฐานะการเป็นมารดา สตรีที่อยู่ในฐานะดังกล่าวมีสถานภาพและบทบาทที่อยู่ในวงจำกัดและเป็นรองบุรุษ เป็นลักษณะผู้ตามที่ดี ได้รับสิทธิการนับถือผีบรรพบุรุษของสามี และอยู่อาศัยร่วมกับญาติในครอบครัวฝ่ายสามี ส่วนสิทธิและอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมในครอบครัวพบว่า มีสิทธิและอำนาจที่จำกัดและมีความแตกต่างตามรูปแบบครอบครัวคือในครอบครัวขยายการตัดสินใจขึ้นอยู่กับบิดาและมารดาของสามี ส่วนหน้าที่ของสตรีพบว่า เป็นแรงงานที่สำคัญในครอบครัวในการปรนนิบัติรับใช้สามี ในรูปแบบครอบครัวเดี่ยวพบว่า สิทธิและอำนาจในการตัดสินใจในครอบครัว สามีเป็นผู้ตัดสินใจที่มีอำนาจเด็ดขาด ส่วนหน้าที่ของสตรีพบว่า เป็นแรงงานในครอบครัวและปรนนิบัติรับใช้สามี ส่วนปัจจัยที่ทำให้สถานภาพของสตรีเป็นรองบุรุษพบว่า เป็นปัจจัยจากค่านิยมเรื่องระบบชายเป็นใหญ่ ผนวกกับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เน้นเรื่องเงินตรา งานของบุรุษจึงถูกให้คุณค่าและความสำคัญ ในขณะที่งานของสตรีมีคุณค่าลดลง ข้อเสนอแนะในงานวิจัยคือ เร่งรัดการพัฒนาสตรี โดยหน่วยงานของรัฐควรส่งเสริมในการจัดตั้งและการพัฒนาองค์กรสตรีในชุมชนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

ประสิทธิ์ ลิปรีชา (2548: 152-153) ได้วิจัยเรื่อง ม้ง หลากหลายชีวิตจากขุนเขาสู่เมือง โดยกล่าวถึงบทบาทหญิงชายม้งในสังคมเมืองว่าความคิดและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากที่เป็นอยู่ในชุมชนบนภูเขา ส่วนหนึ่งเป็นผลโดยตรงจากทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมม้ง ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งนั้นเป็นอิทธิพลของบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจแบบในเมือง กล่าวคือ

ประการแรก พบว่าโดยทั่วไปแล้วผู้หญิงมักจะทำการค้าเก่งและมีจำนวนมากว่าผู้ชาย โดยเฉพาะการขายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยวและการขายของเล็กๆน้อยๆ ส่วนผู้ชายมักจะทำธุรกิจที่ต้องลงทุนมากและต้องอาศัยความกล้าในการตัดสินใจ เช่นการขายส่งพืชผลทางการเกษตร ฯลฯ

ประการที่สอง การที่ผู้หญิงมีบทบาทในการค้าขายมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงกับชายในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงสามารถตัดสินใจที่จะใช้จ่ายในการซื้อหรือขายอะไรก็ได้ ไม่ต้องรอแต่ฝ่ายสามีทุกครั้งไป

ประการที่สาม ค่านิยมในการส่งลูกชายและลูกสาวเรียนหนังสือเปลี่ยนแปลงไป ในยุคแรกพ่อแม่จะทุ่มเทให้แก่ลูกชายมากกว่า เพราะยังมีค่านิยมที่ว่าลูกสาวเมื่อแต่งงานแล้วก็จะตัดขาดจากครอบครัวเดิม แต่ลูกชายจะเป็นผู้เลี้ยงดูพ่อแม่พี่น้อง แต่ก็ต้องประสบกับปัญหาการหาลูกสะใภ้ที่คู่ควรกับลูกชายที่มีการศึกษาในระดับสูงไม่ได้ อีกทั้งลูกสาวเองก็ได้ปรับเปลี่ยนความคิดในการช่วยเหลือหิบบนเงินทองหรือสิ่งของแก่พ่อแม่ของตน แม้ตนเองจะแต่งงานแยกไปอยู่กับครอบครัวสามีบางคนอาจเลี้ยงดูพ่อแม่มากกว่าลูกชายด้วยซ้ำไป จึงทำให้พ่อแม่ชาวม้งเริ่มปรับเปลี่ยนแปลงความคิดในเรื่องนี้ จะสังเกตว่าปัจจุบันนักเรียนนักศึกษาที่กำลังเรียนอยู่ในเมืองเชียงใหม่มีผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ทั้งนี้วิถีคิดและระบบค่านิยมดังกล่าวได้รับอิทธิพลทั้งสังคมไทยพื้นราบและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมม้งเองด้วย

ประการที่สุดท้าย ค่านิยมในการมีบุตรเปลี่ยนแปลงไปทั้งในแง่ปริมาณและการเลือกเพศเด็กด้วยสภาพที่บีบคั้นทางเศรษฐกิจ แม้จะได้รับการกดดันจากญาติพี่น้องในหมู่บ้านที่ยังมีค่านิยมเดิมๆ แต่ก็ไม่แน่ว่าจะต้องมีลูกชายจึงยุติการมีลูกอีกต่อไป เพราะได้เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าไม่ว่าจะเป็นลูกสาวหรือลูกชายก็ตาม หากประสบความสำเร็จในชีวิตและมีความกตัญญูแล้วย่อมจะเลี้ยงดูพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดในยามชราทั้งสิ้น

สุวีรัตน์ หงส์สามสิบเจ็ด (2548: 31-32) ได้กล่าวถึงภรรยาชาวม้งไว้ในงานวิจัยเรื่อง บทบาทภรรยาชาวม้งในหมู่บ้านแม่แรม อำเภอสอง จังหวัดแพร่ว่า ภรรยาชาวม้งจะมีหน้าที่หารายได้มาให้บิดามารดาของสามีหรือสามีเก็บหรือใช้จ่าย เมื่อต้องการสิ่งใดสามีก็หามาให้พวกภรรยาชาวม้งไม่มีการข้อยแย้งกัน ภรรยาชาวม้งไม่ได้รับการศึกษา สตรีม้งจะมีโอกาสรับใช้ครอบครัวของคนตอนอายุ 10-15 เท่านั้น เพราะเมื่อโตขึ้นจะต้องไปอยู่กับสามี สามีจะมอบความเป็นใหญ่ในการทำงานให้ทุกอย่าง ถ้าใครเห็นความเป็นสตรีม้งแล้วจะไม่อยากเกิดมาเป็นมนุษย์อีกต่อไป ผู้ที่คุ้นเคยกับครอบครัวของชาวม้งมักจะกล่าวกันอย่างนั้น ยกตัวอย่าง ภรรยาชาวม้งถูกอ่อนต้องผูกบุตรไว้คิดกับหลังแล้วออกทำไร่ จนบางครั้งบุตรเล็กอยู่ไม่สบายแต่ก็ต้องเอาผูกติดหลังไปทำงานด้วย บางคนทำงานสามอย่างในเวลาเดียวกันมือก็ใช้เข็บเสื้อผ้า เลี้ยงบุตรผูกใส่หลังไว้ พร้อมกันนี้ก็ใช้เท้าตำข้าว ภรรยาจะต้องทำหน้าที่ให้กำเนิดบุตร และครอบครัวมักนิยมการมีบุตรชายเป็นอย่างมาก หากไม่มี

บุตรชายหรือไม่มีบุตรเลย สามีก็จะสามารถมีภรรยาได้อีกหลายคนหากเป็นที่ต้องการของฝ่ายชาย และหากมีการหย่าร้างเกิดขึ้นจะเป็นเรื่องน่าเศร้ามากสำหรับภรรยาชาวเมืองเพราะจะเป็นที่อับอายมากเมื่อต้องมาอยู่กับครอบครัวเดิม จึงพบบ่อยครั้งที่ภรรยาที่เกิดปัญหาเหล่านี้มักจะหาทางออกโดยการฆ่าตัวตาย

เต็งเม็ง อย่างลือชย (2550: 289,313) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทหญิงชายในการพัฒนา เศรษฐกิจสังคมของชนเผ่าม้งจากมุมมองของผู้ชายม้ง: กรณีศึกษาหมู่บ้านวังเฮือ เมืองทุลคม แขวง เวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ว่าการคาดหวังการมีลูกชายในสังคมม้งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเพราะเพศชายคือผู้สืบทอดตระกูล อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับลูกชายมากกว่าลูกสาวในทุกด้าน ด้วยเหตุนี้การขัดเกลาและการอบรมสั่งสอนลูกชายจึงมากกว่า และแตกต่างไปจากการอบรมสั่งสอนลูกสาวในหลายด้านเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันสังคมม้งก็แบ่งบทบาทในการอบรมอย่างชัดเจนว่า พ่ออบรมสั่งสอนลูกชาย ส่วนแม่อบรมสั่งสอนลูกสาว ซึ่งกระบวนการอบรมสั่งสอนทั้งสองเพศมีลักษณะตรงข้ามกัน การอบรมสั่งสอนในประเด็นที่ต่างกัน พ่ออบรมสั่งสอนลูกชายเพื่อเรียนรู้การเป็นผู้นำในครอบครัวและการสืบทอดตระกูลในอนาคต แต่แม่อบรมสั่งสอนลูกสาวให้เรียนรู้ถึงการทำงานหนัก เรียนรู้ที่จะเป็นแม่ศรีเรือนที่ดี และเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นเหล่านี้ เป็นต้น

และกล่าวถึงบทบาทของผู้หญิงม้งกับความสัมพันธ์ทางการผลิตว่า บริบทสังคมม้งที่มีรากฐานสังคมแบบปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่โดยพึ่งพาระบบเศรษฐกิจแบบทำการเกษตรกรรมเป็นพื้นฐานและพึ่งพาธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือระบบเศรษฐกิจแบบ “ยังชีพ” ที่มีระบบการผลิตในลักษณะแบบตัด-ฟัน-โค่น-เผาหรือการทำไร่เลื่อนลอยเป็นพื้นฐาน ซึ่งมีผู้ชายเป็นผู้ควบคุมดูแลและกำกับกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้เป็นหลัก และผู้หญิงเป็นผู้ใช้แรงงานเป็นหลักในภาคการผลิต โดยเฉพาะผู้หญิงจะเป็นผู้ที่ถูกผูกติดกับการทำไร่มาโดยตลอด แต่เมื่อรูปแบบการผลิตในชุมชนปรับเปลี่ยนมาสู่ระบบการผลิตที่ใช้เครื่องมือหรือเครื่องจักร สิ่งเหล่านี้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการผลิตมากขึ้นในชุมชนตามลำดับ ทำให้บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้หญิงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเงื่อนไขดังกล่าว และปรับเปลี่ยนไปตามกลไกของระบบเศรษฐกิจตลาดที่กำลังเข้าสู่ชุมชนนับวันเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้หญิงม้งจำนวนไม่น้อยต้องหากิจกรรมเสริม คือ การปักผ้า และหาสมุนไพรไปขายในตัวเมืองเพื่อสร้างรายได้ที่เป็นเงินสดให้แก่พวกเธอ และครอบครัว ทำให้ผู้หญิงเหล่านี้ถูกผลักเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจตลาดและทำให้พวกเธอมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้หญิงเองสามารถจัดการควบคุมรายได้และรายจ่ายของครอบครัว ทั้งช่วยให้พวกเธอบางคนมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินสมบัติของครอบครัวได้มากขึ้นในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามอำนาจในการตัดสินใจก็ยังเป็นอำนาจของผู้ชายอยู่ดี

วิลด์ เกลซัง (2550: 12-13) ได้วิจัยเรื่องวัฒนธรรมอาหารของชาวม้ง: อดีตและปัจจุบัน ซึ่งได้กล่าวถึงวัฒนธรรมการรับประทานอาหารของชาวม้งไว้ว่า ในอดีตชาวม้งมีความเชื่อในเรื่องการกินอาหารว่าต้องให้เกียรติแก่ผู้ชายกินอาหารก่อน ผู้หญิงจึงจะมีสิทธิเข้าไปนั่งกินอาหาร ดังนั้นเจ้าของบ้านที่เป็นผู้ชาย ลูกชาย หลานชาย ในบ้านต้องไปเชิญ ผู้ชายที่เป็นญาติพี่น้อง และแขกที่เป็นผู้ชายให้มารับประทานอาหารก่อน เมื่อผู้ชายกินอาหารจนอิ่มทุกคนและไม่มีผู้ชายอยู่ที่โต๊ะอาหารแล้ว ผู้หญิงผู้ที่เป็นลูกผู้หญิง หลานผู้หญิง จึงจะเชิญญาติพี่น้อง และแขกที่เป็นผู้หญิงมากินอาหารในบ้านของตนได้ ดังนั้นในการรับประทานอาหารตามโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น ประเพณีกินข้าวใหม่ ม้ง ซึ่งเป็นประเพณีที่จัดในช่วงเดือนตุลาคมของทุกปี ช่วงที่ข้าวใหม่จะสุกพร้อมเก็บเกี่ยวโดยมีความเชื่อว่าเป็นการเลี้ยงผีปู่-ผีย่า ที่ดูแลครอบครัวมาตลอดทั้งปี หรือ ประเพณีปีใหม่ ซึ่งเป็นงานรื่นเริงของชาวม้ง มักจะอยู่ในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี โดยจะจัดขึ้นหลังจากได้เก็บเกี่ยวผลผลิตในรอบปีเรียบร้อยแล้ว และเป็นการฉลองถึงความสำเร็จในการเพาะปลูกของแต่ละปี โดยก่อนจะเริ่มพิธีปีใหม่ ม้ง ประมาณ 1-2 วัน ชาวม้งจะฆ่าหมูหรือไก่ เพื่อเลี้ยงผี และเชิญญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านใกล้เคียงมาร่วมกันฉลอง ผู้หญิงจึงต้องรับประทานอาหารหลังผู้ชายเสมอ แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมการรับประทานอาหารนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนไปบ้างแล้ว โดยผู้ชายและผู้หญิงสามารถรับประทานอาหารพร้อมกันได้

กรองทอง สุดประเสริฐ (2551: 6-7) ได้วิจัยเรื่องการปรับความสัมพันธ์ระหว่างเพศของผู้หญิงม้งค้าผ้าใยกล้วย: จากหมู่บ้าน ตูตลาดค้าผ้าได้กล่าวไว้ว่าในแต่ละสังคมต่างมีระบบโครงสร้างอำนาจที่ทำหน้าที่ควบคุมและยึดโยงสังคมนั้นๆ ไว้ สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งระบบโครงสร้างอำนาจแบบปิตาธิปไตยเป็นเสมือนแก่นแกนที่มีนัยสำคัญต่อผู้คนในสังคม ระบบโครงสร้างดังกล่าวมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดสถานภาพ บทบาท และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-แม่-ลูก, เด็ก-ผู้ใหญ่, ผู้ชาย-ผู้หญิง, ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ รวมไปถึงความสัมพันธ์ในระดับจักรวาลวิทยา (Cosmology) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ (Symonds, 1991) สะท้อนให้เห็นภาพของสังคมม้งที่กำกับและควบคุมโดยอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ระบบโครงสร้างอำนาจแบบปิตาธิปไตยได้รับการสถาปนาขึ้นตั้งแต่เกิดไป จนตายและความคิดดังกล่าวได้ถูกผลิตซ้ำในทุกช่วงของชีวิต ด้วยการอธิบายผ่านความเชื่อในระดับจักรวาลวิทยาอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น ในประเพณีการคลอดลูกของม้ง ผู้หญิงมีหน้าที่ให้กำเนิดทารกอย่างสงบเงียบห้ามส่งเสียงกรีดร้อง หลังคลอดผู้ชายจะทำพิธีเรียกวิญญาณ ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับผู้ชายเท่านั้น และหน้าที่อีกอย่างหนึ่งของผู้ชายก็คือ การแนะนำทารกแรกเกิดให้บรรพบุรุษและสังครูรู้จักรับรู้โดยทั่วกัน หรือในประเพณีการแต่งงาน ผู้หญิงจะแต่งงานเข้าบ้านฝ่ายชาย โดยผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะกลายเป็นคนในตระกูลสามี การนับญาติก็จะนับญาติฝ่ายสามี ลูกจึงเป็นสมบัติของฝ่ายสามี และเมื่อผู้หญิงตาย ดวงวิญญาณก็จะต้องสถิตอยู่ในตระกูลของสามี เพราะผู้ชายคือผู้มี

บทบาทสำคัญสำหรับทุกคนในครอบครัว ไม่ใช่เฉพาะแค่เรื่องการทำมาหากินเท่านั้น แต่ผู้ชายมีความหมายแม้ในมิติทางจิตวิญญาณและความเชื่อที่มีต่อบรรพบุรุษอีกด้วย

ยุพา ภัทรเคหะ (2551: 17) ได้วิจัยเรื่องความเชื่อเรื่องอาหารและการปฏิบัติตัวหลังคลอดของหญิงชาวม้ง โดยกล่าวว่าในสังคมม้งเพศหญิงมีสถานะด้อยกว่าเพศชาย ทั้งนี้เนื่องจากประเพณีการแต่งงานของชาวม้งฝ่ายหญิงต้องออกเรือน ไปอยู่บ้านฝ่ายชายและนับถือผีบรรพบุรุษของฝ่ายชาย จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ชาวม้งมักจะนิยมมีบุตรชายเพื่อสืบสกุลมากกว่าบุตรสาว การที่บุตรสาวต้องออกเรือนไปเป็นสะใภ้ต่างตระกูล เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของญาติฝ่ายชายหญิงชาวม้งจึงถูกอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับงานบ้านงานเรือน งานฝีมือเย็บปักถักร้อย เพื่อเตรียมตัวเป็นแม่บ้านที่ดีเมื่อแต่งงานจะได้ดูแลสามีและเลี้ยงดูบุตร จัดหาและประกอบอาหารสำหรับสมาชิกในครอบครัวรวมทั้งทำงานในสวน ไร่ นา ด้วย หญิงชาวม้งมีบทบาทเป็นผู้ตามสามีมากกว่าที่จะเป็นผู้นำ แม้ปัจจุบันสิทธิชายหญิงเท่าเทียมกันแต่หญิงชาวม้งก็ยังเป็นผู้ตามและการตัดสินใจต้องปรึกษาสามีทุกครั้ง การตั้งครรภ์ของหญิงชาวม้งเป็นสิ่งที่ดีสำหรับครอบครัวเพราะจะมีสมาชิกเพิ่มขึ้น และจะดีมากถ้าให้กำเนิดเป็นทารกเพศชาย หลังการคลอดบุตรหญิงหลังคลอดชาวม้งได้รับการดูแลเป็นอย่างดีจากสามีและพักผ่อนเต็มที่โดยอยู่เฉยๆ ไม่ต้องทำงานใดๆ เป็นระยะเวลา 1 เดือน